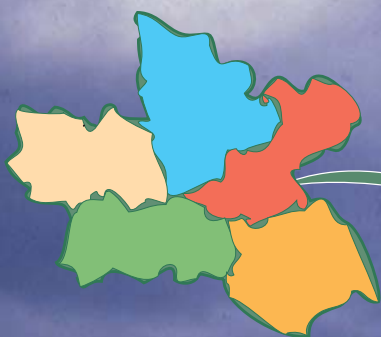

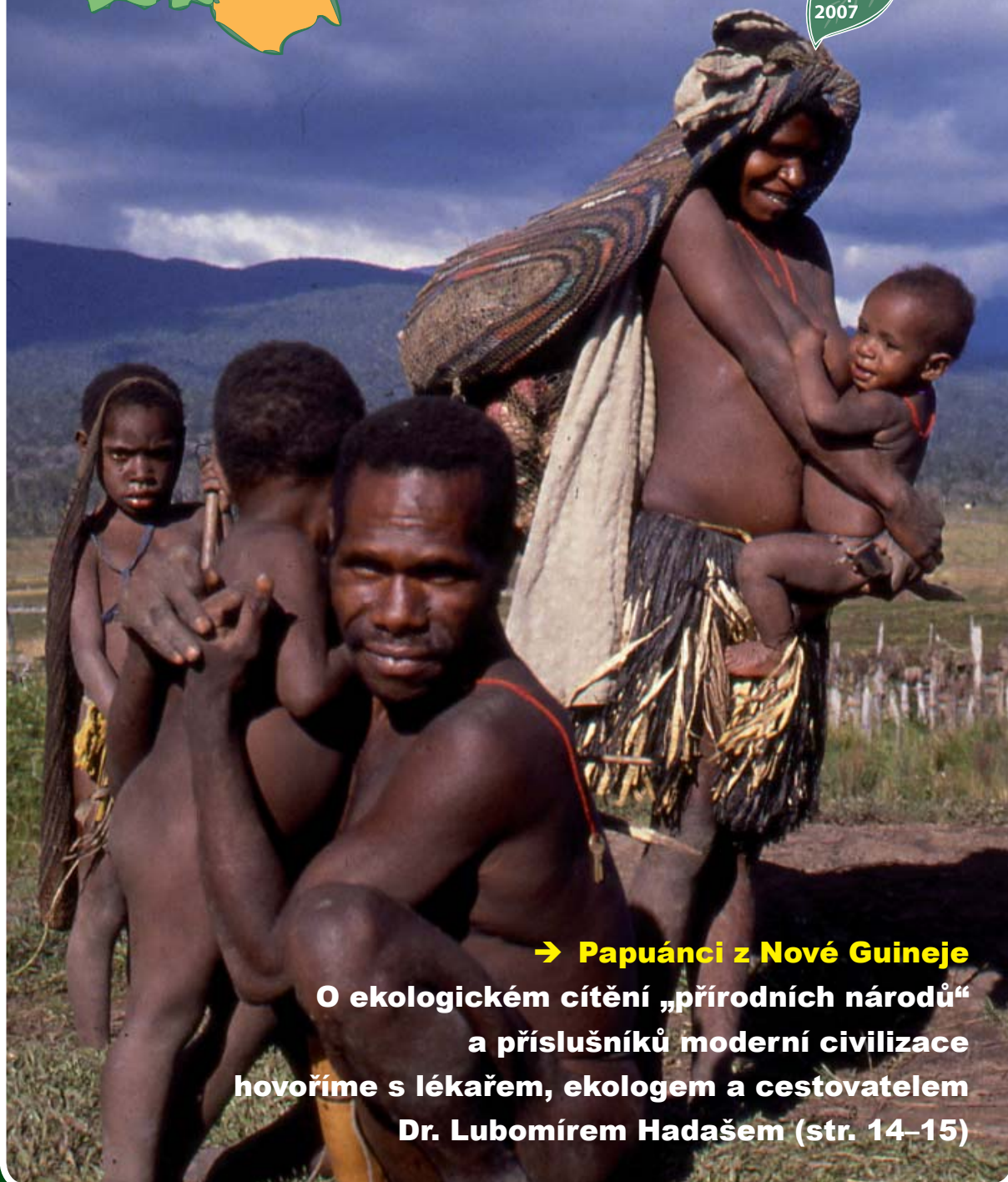

ekoton

bulletin EVVO Královéhradeckého

číslo 8
srpen
2007

kraje

→ **Papuánci z Nové Guineje**

**O ekologickém cítění „přírodních národů“
a příslušníků moderní civilizace
hovoříme s lékařem, ekologem a cestovatelem
Dr. Lubomírem Hadašem (str. 14–15)**

CO SE UDÁLO

■ Za Mgr. Josefem Verflem	4
■ V soutěži Arniky zvítězili gymnazisté z Jičína	4
■ Úpice, Havlovice, Libňatov a Suchovršice „přišly“ o dvě tuny	4
■ Zdravotnice nezapomněly na Den Země 2007	6
■ 27. dubna 2007 se na hradeckém SEVERu otevřely dveře	7
■ Česko-polské setkání zahájil prodavač mas	7
■ Co víc o česko-polském pohraničí?	8
■ Lesy ČR vypustily tři rarohy do volné přírody	8

FAKTA

- Dotace v Programu Škola pro udržitelný život – letos přes milion 9
- V kraji je nutno odstranit následky větrné kalamity 10
- U Vrchlabí vznikne nová přírodní památka 10

V KRÁTKOSTI 11

INSPIRACE Z KRAJE

■ Soutěž o „Čistou obec“ roku 2007	12
■ Krkonoše vnitřní a vnější	12
■ V Hájemství jako první vznikne naučná stezka	13
■ Ekologické cítění je produktem i potřebou vyspělé společnosti	14

ZE STŘEDISEK EVVO

Na Prachově otevřeli tuňku a vyhodnotili soutěž	16
Nový ročník specializačního studia pro školní koordinátory	
EVVO – 2007/2008	17

POMOCNÍK EVVO

Nabídka vzdělávacích akcí SEVERu pro pedagogy ve školním roce 2007/2008	18
DOTEK – nabídka	19
SEVER připraví průvodce	19
Akce v KRNP – nabídka na září 2007	20
Nejvíce je morální, energie solární!	20
KAPRADÍ 2007 (pozvánka)	20
Zástupci organizací zapojených do projektu Kapka 21 se také učí!	21
Kampaň Svět v nákupním košíku – zatím v jiných krajích	21
Síť environmentálních informačních a poradenských center pro péči o mokřady a vodu v krajině – možnost zapůjčení výstavy	22
Probíhá projekt „Obojživelník roku“	23
Kalendář akcí pro veřejnost organizací zabývajících se ochranou životního prostředí Královéhradeckém kraji + Listujeme kalendářem	23–24

POSTŘEHY ODJINUD

- Země ve znamení kiwi – I. část 25

„TERÉNNÍ ENCYKLOPEDIE“ V EKOLOGICKÉ VÝCHOVĚ PŘÍLIŠ NEPOMOHOU

Udělal jsem jednoduchý experiment a do internetového vyhledávače zadal dotaz na „**environmentální interpretaci**“. Přišlo neuvěřitelných pětadvacet milionů odkazů v angličtině, ale v české verzi jen asi šedesáti tisíc. Jistě pokus neprůkazný, přece jen však naznačující, že ve světě je tomuto oboru věnována mimořádná pozornost (běžně se vyučuje na univerzitách, plní obsáhlé publikace – právě listuji jednou ze zámoří o 456 stranách), kdežto u nás – přes snahu nemnoha center ekologické výchovy a některých vysokých škol – je **metodika využití životního a přírodního prostředí ve vzdělávání a osvětě** stále ještě popelkou. A tak bych rád přišel s troškou do mlýna v oblasti, která se těší rostoucímu zájmu široké veřejnosti, ale právě v metodické oblasti bývá často naplňována amatérsky. Jde o informace umísťované v terénu, ať již charakterizují jednotlivosti, či provázejí stoupající počet naučných – interpretačních – stezek. Nemám na mysli jejich odbornou úroveň, ale rozsah. Právě ten hraje důležitou roli.

Řekněme si rovnou, že „encyklopedické“ údaje – dlouhé texty, složité nástěnky kombinující nejrůznější informace apod. – do terénu nepatří a budou působit kontraproduktivně (odkoukáno v praxi, kdy i novou stezkou nadšení patrioti přečtou první tabuli, prohlédnou si druhou a z dalších už shlédnou jen nadpisy). Před časem jsem na toto téma vyslechl přednášku jistého britského profesora a věru jsme si pak notovali nad shodnými názory:

– Bez ohledu na předpokládaného „klienta“ (jedno, zda školáka, dospělého turistu či třeba politika) je třeba psát ekologické texty nejjednodušším jazykem na úrovni desetiletého dítěte (opravdu nenadsazují!!), bez složitých odborných vazeb, v krajním případě s vysvětlujícími opisy. Ani odborník se u „encyklopedického textu“ příliš nezdrží – nejspíš nebude mít dostatek času a hlavně to pro něho „bude málo“, postačí mu upozornění na téma a podrobné údaje si dodatečně vyhledá v literatuře.

– Jedno zastavení „klienta“ nesmí být delší než deset minut, raději *mnohem méně* (potvrzeno psychology), což znamená použít text v délce jen několika řádků, případně ho doplnit názornou ilustrací; víc vědomostí si návštěvník stejně neodnese. Vyzkoušejte si jak dlouho trvá nahlas přečíst celý text, důkladně si prohlédnout obrázky a nejméně stejnou dobu o tématu diskutovat.

Ideální je kombinace formy informací: stručný text v terénu a pro toho, kdo chce vědět víc, doplňující tištěný průvodce – ovšem, je-li kde ho *kdykoliv* distribuovat (to je základní podmínka!!). Extrémům se raději vyhýbejme – osobně nehoruji pro zastávky označené jen ikonou odkazující na tištěný průvodní text. Každý si ho neopatří, a pak mu písmenka nebo čísla v terénu nic neřeknou. Přidejme k nim alespoň jednu větu a budme spokojeni, když si ji návštěvníci zapamatují. To by totiž – bez ohledu na iluze nás nadšenců o dopadech ekologického vzdělávání na veřejnost – bylo úspěchem u kterékoliv terénní interpretace.

Petr Rybář
kalanhk@volny.cz

ZA MGR. JOSEFEM VERFLEM (13. 8. 1949–21. 5. 2007)

V pondělí 21. května 2007 v ranních hodinách zemřel Mgr. Josef Verfl, dlouholetý ředitel Základní školy Nový Bydžov, Karla IV. Pepík, jak mu většina z kolegů říkala, byl úžasnou osobností, nejen pro nás ve škole, ale v celém Novém Bydžově a znali ho i v širším regionu. Spektrum jeho zájmů bylo obdivuhodné. Od sportovních – byl výborný fotbalista a cyklista byla jeho hobby – přes zahrádkaření a environmentální výchovu, botaniku (viz naučná stezka Les Chlum a okolí), teraristiku (o tom svědčí přírodovědné centrum na Karlovce), fotografování a malování. Z popelky bydžovských škol se pod jeho vedením Karlovka stala krásnou princeznou, kterou mu všichni záviděli. Práce pod jeho vedením byla náročná, ale vedla lidi k cíli. Ten cíl byl vždy odměněn – poděkováním nebo oceněním, či třeba jen spokojeným úsměvem. Všichni jsme oceňovali jeho jednání v duchu fair play, jak to znal ze sportu.

Milý Pepo, budeš nám tu moc chybět, snad ti tam nahoře bude líp.

Tvoji Karlováci

V SOUTĚŽI ARNIKY ZVÍTĚZILI GYMNAZISTÉ Z JIČÍNA

Studenti jičínského Lepařova gymnázia získali první místo v náročné celostátní soutěži sdružení Arnika „Odpad jako surovina“. Na druhém místě skončil tým z Gymnázia Jakuba Škody v Přerově a třetí místo obsadili studenti z Gymnázia Milevsko. Všechny tři týmy získaly za odměnu týdenní pobyt v Národním parku Šumava a předplatné zeměpisného a cestopisného měsíčníku Lidé a Země. Půlroční klání 80 soutěžních týmů z 66 škol z celé České republiky skončilo slavnostním vyhlášením výsledků v pražském Národním muzeu 3. května 2007,

kde 12 nejlepších družstev představilo porotě svoji činnost.

„U vítězného týmu porota ocenila dvě velké ankety o třídění odpadů, ve které žáci oslovili 725 respondentů. Soutěžící také ve škole zavedli nádoby na třídění papíru a plastu a snažili se školu přimět k používání ekologicky šetrných výrobků. Tým byl také velmi aktivní v komunikaci s médii,“ zhodnotil přístup jičínských studentů koordinátor soutěže Milan Navoj ze sdružení Arnika. Dodal, že gymnazisté umístění na druhém místě předvedli zajímavé video a vytvořili

kvalitní webové stránky (<http://eko-gjs.ic.cz>), třetí vyhodnocený tým nejlépe ze všech zpracoval téma „ekologicky šetrná domácnost“ a má zajímavé webové stránky (<http://www.odpadjakosurovina.own.cz>).

Projekt Odpad jako surovina se konal pod záštitou Ministerstva životního prostředí a ve spolupráci s řadou oficiálních partnerů. Více informací o soutěži viz <http://odpadjakosurovina.arnika.org/?page=vysledky>

Podle tiskové zprávy sdružení Arnika (red.)

ÚPICE, HAVLOVICE, LIBŇATOV A SUCHOVŘŠICE „PŘIŠLY“ O DVĚ TUNY

Studenti, školáci a předškoláci obrali čtyři obce o dvě tuny nepořádku. **Den Země regionu Jestřebí hory**, který v roce 2007 zažil již svoji **třetí reprízu**, upozornil na nutnost neustálého sledování čistoty v regionu.

Prvním motivačním bodem letošního programu bylo putavé vyprávění Oldy Šlegra, kte-

rý během čtvrtého dopoledne umožnil v Divadle Aloise Jiráska v Úpici nasát 200 žákům atmosféru jednoho ze svých dobrodružných putování po Tibetu. Dopolední program zahájili zdravici starostka Města Úpice Ing. Iljana Beránková a duchovní otec Mgr. Tomáš Karel.

Druhá část dne byla zasvěcena tradiční **Igletitiádě**. Velký počet

účastníků umožnil pořadatelům zorganizovat vyčištění přes 50 km silničních komunikací a břehů řeky Úpy. Tento den byly vyčištěny úseky silnic: Hořičky – Adamov, Úpice – Radeč; břehy Úpy: od mandle (Havlovice) po Adamov; park: Dlouhé záhony; Suchovřšice. Vezmeme-li v úvahu, že každý rok se zlikviduje průměrně 2000 kg (například

v roce 2003 se hmotnost přiblížila ke 3 tunám), za 8 let bylo zlikvidováno 16 000 kg odpadu. Můžeme říci, že se nám daří snižovat znečištění břehů řeky, likvidovat černé skládky, omezovat odpady v obcích. Ovšem nejdůležitější je, že si účastníci odpady vezmou do ruky a zkusí si, jaké to je uklízet. Při různých nálezech si uvědomí, jak člověk umí být krutý (mrtvá štěnata udušená v igelitovém pytli). Při analýze odpadků zjišťují, jací jsou mnozí lidé – nekulturní, bez hygienických návyků, nezodpovědní, líní, nepoučitelní,...

Pro všechny odvážné pracovníky byla připravena odměna. Tradičně se prostory před ZŠ Úpice-Lány změnilly pro odpolední párty s hudbou, občerstvením, ohniště, lavičkami a příjemnou atmosférou, která ve spolupráci se sluníčkem přinesla příjemnou náladu účastníkům.

Poděkujeme všem asi 350 dětem, žákům a studentům ze všech úpických škol – středních, základních, mateřských i speciálních; malým Suliharáčkům z Libňatova, Havlovic a Suchovršíč, žákům ze ZŠ Havlovice a Speciálních škol z Hoříček.

Poděkujeme za finanční, materiální a morální podporu všem spolupracovníkům, kterými dlouhodobě jsou CČSH Úpice, Junák-svaz skautů a skautek Havlovice nad Úpou, Hvězdárna v Úpici, Bowling Bar Rtyně v Podkrkonoší, Tisk Ofset Úpice a. s., SEVER Horní Maršov, Město Úpice, Obec Havlovice, Obec Suchovršíce, Obec Libňatov, Městské kulturní středisko Úpice, Technické služby města Úpice, Svazek obcí Jestřebí hory. Akce proběhla pod patronací poslance Parlamentu ČR Robina Böhnische a Královéhradeckého kraje. Hlavním partnerem při organizování bylo občanské sdružení RUKA.

Závěrem zamyšlení. **Má vůbec Igelitiáda smysl?** Igelitiáda je

výchovný projekt, který ovlivňuje celou jednu generaci naší společnosti. Je smutné, když při této práci děti dostanou vynadáno od dospělých za likvidaci černé skládky. Je těžké mladým lidem vysvětlovat, že dospělí si rádi hrají na moudré a přesto vytvářejí hromady odpadu u řeky, v lesích, například v Havlovicích u odbočky k Tylovu paloučku, v Úpici V Rokli, na stráni směrem na Popluž atd. Dětské pohození pomeranče nebo odhození papírku je nic proti nepořádku od některých nájemníků na Sychrově před bytovkami. Společným jmenovatelem jsou dospělí.

Chtěli bychom vyzvat starosty obcí, členy zastupitelstev, Policii ČR a vůbec všechny lidi: „Udělejme vše pro naši krajinu, čistotu obcí a především PRO NÁS!“ Díry v našich zákonech jsou tak veliké, že pořádek a čistota životního prostředí jsou jen na nás, na naší slušnosti, na kultuře společnosti!

*Dr. Jan Balcar,
koordinátor EVVO na ZŠ Úpice-Lány
balcar@zsul.cz
www.jestrebihory.net*

ZDRAVOTNICE NEZAPOMNĚLY NA DEN ZEMĚ 2007

V rámci oslav Dne Země (20. dubna) se domovy mládeže Vyšší odborné školy zdravotnické a Střední zdravotnické školy v Hradci Králové rozhodly uspořádat několik zajímavých akcí, které probíhaly téměř celý měsíc.

Začali jsme již 22. března 2007 Světovým dnem vody. Vytvořili jsme euroclip zaměřený na informace o vodě, její ochraně a možnostech každého z nás aktivně vodou šetřit, který je vyvěšen v chodbě DM. Dvě skupiny studentů se seznámily s historií a využitím jezu Hučák na Labi v Hradci Králové.

Začátkem dubna jsme uklidili nejen dvůr, ale i zahradu u DM, kterou si neukázněně kolemjdoucí pletou s odpadkovým košem.

„Nejnáročnější týden“ začal v pondělí 16. dubna. Podařilo se nám vyčistit kus levého břehu Orlice od mostu u „Staré nemocnice“ směrem k Brněnské ulici. Vybaveni igelitovými taškami a gumovými rukavicemi jsme se rozprostřeli po dané lokalitě a pečlivě sbírali vše, co do přírody nepatří. Za necelou hodinu

byly všechny tašky plné. Vůbec jsme netušili, kolik odpadu lze na tak malém kousku přírody nalézt. Rozhodně jsme se poučili pro příští rok a bez velkých odpadkových pytlů již nevyrazíme. V úterý nás navštívili zástupci městské policie. Seznámili nás s technikami sebeobranu a výcvikem služebních psů. Zdánlivě to k našim oslavám nepatří, ale pobyt na čerstvém vzduchu, na louce a se zvířetem, to již má logiku. Nejnabitější byla středa, kdy se odehrály tři akce najednou. Malý meziinternátní volejbalový turnaj proběhl paralelně s oslavou Dne Země v muzeu, kde jsme se zúčastnili besedy o cestě po Africe, a výrobou Ekoženy, postavy zrozené z prázdných pet lahví, krabic a dalšího odpadu, který se na domově mládeže vyprodukoval. Na její tvorbě se podíleli studenti 1. ročníku. Poukazuje nejen na nutnost třídít odpad, ale hlavně na zbožné přání všech ekologicky zaměřených lidí odpad vůbec nevytvářet. Čtvrtek jsme využili k natření laviček a odpadkových

košů v zahradě, kterou se nám díky programu Škola pro udržitelný život podařilo v loňském roce přeměnit na multifunkční místo určené nejen pro trávení volného času mládeže, dospělých a zároveň i zrakově postižených lidí, ale i pro školní výuku. Ve stejný den přišli i chlapci z vedlejšího domova mládeže s paní vychovatelkou, aby se seznámili se stromy a keři, které se v zahradě vyskytují.

Letos jsme se také poprvé zapojili do akce UNICEF a do poloviny dubna jsme ušili 13 panenek, které budou poskytnuty na charitativní účely. Prodaná panenka zachrání život jednomu dítěti v rozvojové zemi, protože mu zajistí očkování proti šesti smrtelným nemocem. Studenti tak dokázali, že nejsou lhostejní ke globálním problémům.

25. dubna jsme zorganizovali soutěž k oslavám Dne Země podle vzoru Riskuj. Tři zástupci skupin se za velké podpory spolužáků utkali ve znalostech ze zeměpisu, biologie, historie a ekologie. Všichni si oprášili vědomosti ze základní školy a dozvěděli se i mnoho nových zajímavých informací.

Poslední akce se uskutečnila 27. dubna 2007. Využili jsme krásného počasí a na zahradě uspořádali koncert skupiny Africké bubny. Čtyři chlapci a jedna dívka ze spřáteleného domova mládeže nás téměř dvě hodiny bavili svým uměním, vysvětlovali nám výrobu a historii afrických bubnů a přiblížili nám kulturu, která je pro mnohé z nás velmi vzdálená. A to byla opravdu důstojná tečka za největším ekologickým svátkem.

Mgr. Hana Kujalová
vychovatelka DM

hanka.kujalova@seznam.cz

27. DUBNA 2007 SE NA HRADECKÉM SEVERU OTEVŘELY DVEŘE

Nechce se ani věřit, jak rychle uběhlo prvních pět let. Tak dlouho totiž v Hradci Králové na Kavčím plácku působí královéhradecká pobočka Střediska ekologické výchovy a etiky SEVER, která se zabývá také ekoporadenstvím. A k akcím, které pro regionální EVVO významné výročí připomněly, patřil i „Den otevřených dveří“ na konci letošního dubna.

Největším „dárkem“ pracovníkům pobočky i klientele EVVO bylo nové pracoviště na staré adrese – od letoška totiž SEVER využívá celé nejvyšší patro Husova domu. Přišla řada zvědavců a pro ten den plánovanou návštěvní dobu museli pořadate-

lé dokonce mírně prodloužit. „Od rána až do půl páté odpoledne měli lidé možnost nahlédnout do našich nových prostor – čtyř místností v podkroví domu na Kavčím plácku 121. Návštěvníci se podívali na pomůcky, fotografie z různých akcí, jako byl letošní Den Země, a třeba si i vlastnoručně vyzkoušeli výrobu papíru,“ říká ekoporadkyně Silvie Vacková. Před polednem proběhl přípitek a pak se vzpomínalo na loňskou ekologickou expedici do Norska s příznačným názvem „Se SEVEREM na sever“. S videem přišel její vedoucí Petr Rybář, a i když „erární“ technické zařízení trochu

zlobilo, většina návštěvníků vydržela a v neplánované přestávce si mnozí z nich vyrobili recyklovaný heřmánkový papír.

„Akce proběhla v pátek a největší návštěvníků přišlo proto odpoledne, přesto na středisku stále nějaký zájemce byl. Potěšilo nás to – vždyť jde o to, aby sem lidé chodili a nebáli se zeptat na problematiku životního prostředí,“ dodává vedoucí pracoviště Lenka Hronešová.

Kontakt:

*sever-hk@ekologickavychova.cz,
tel. 495 580 319, 739203210*

(red.)

ČESKO-POLSKÉ SETKÁNÍ ZAHÁJIL PRODAVAČ MASTÍ

CZ PL interreg IIIA

Netradičním způsobem bylo zahájeno česko-polské setkání k programu Škola pro udržitelný život, které v královéhradeckém Draku proběhlo 24.–25. května 2007. Jeden z pozvaných hostů – RNDr. Petr Rybář – překvapil organizátory vlastní iniciativou, když si na úvod připravil krátké a vtipné představení s dvouručním maňáskem, se slovy: „Když se scházíme v loutkovém divadle, tak loutka přece nesmí chybět!“ Představení tleskalo celkem 61 účastníků.

Odborná část setkání pokračovala konferencí, na které se svými příspěvky vystoupili Pavel Janek, vedoucí odboru školství Královéhradeckého kraje, Ivana Švíbková, zástupkyně Toyota Motor Czech, Małgorzata Łuszczek – koordinátorka programu Szkoły dla Ekorozwoju, Jiří Kulich a Karin Richterová ze SEVERu a Michal Veselý z Nadace Partnerství. Ke slovu se také dostali zástupci škol – Hana Kujalová a František Zeman. Účastníky čekalo také hlasování v soutěži „O nejkrásnější poster“.

V odpoledních hodinách a další den následovaly exkurze do škol Královéhradeckého a Pardubického kraje, kde byly k vidění výsledky projektů z loňského a předloňského ročníku programu Škola pro udržitelný život: VOŠ a SZŠ v Hradci Králové (zahrada u internátu školy, upravená tak, aby ji mohli využívat i nevidomí), ZŠ a MŠ Nechanice („Nechanická pěšinková sezóna“ zahrnuje úpravu odpočinkové plochy u školy a částečnou rekonstrukci místního parku), ZŠ a MŠ Kocbeře (vybudování dětského hřiště a obnova staré cesty mezi dvěma obcemi s naučnou stezkou podél hraničních kamenů Šporkova panství), OU a PrŠ Chroustovice (naučná stezka „Zámecká zastavení u řeky“), DDM Alfa Pardubice (nauč-

ná stezka podél slepých ramen Labe) a ZŠ a MŠ Rokytno (úprava školní zahrady pro sport, hry, relaxaci i výuku). Čeští pedagogové, kteří v terénu předváděli a komentovali své projekty, byli vesměs potěšeni, že mohou předvést výsledky nelehké práce hostům, kteří oceňují jejich snahu (ne všichni tvůrci úspěšných projektů jsou totiž doceněni svými řediteli či místními spoluobčany).

Večer v Bělči nad Orlicí čekalo také společenské setkání s překvapením – raut, dětská rocková skupina ze ZUŠ Na Střežině s názvem Barbekjú a výborná kapela EGO RETRO MUSIC z Hořic.

Bc. Karin Richterová,

Středisko SEVER, Úpická 146/18,

541 01 Trutnov, 739 454 756,

sever-adm@ekologickavychova.cz

VÝSLEDKY SOUTĚŽE POSTERŮ

1. místo – Gminny osrodek kultury i sportu w Gromádce
2. místo – Gminny odrodek kultury w Praszowicach
3. místo – Zespół sokolno-przedszkolny NR1 w Przemkowie

CO VÍŠ O ČESKO-POLSKÉM POHRANIČÍ?

Společnou soutěž pro české a polské žáky pod tímto názvem – v rámci projektu Škola pro udržitelný život – 25. května 2007 připravila ZŠ Machov v sále Obecního domu v Machově. Zúčastnili se jí žáci z Police nad Metují, Teplic nad Metují, Hronova, Velkého Poříčí, Stárkova a z Červeného Kostelce, za polskou stranu z obcí Nowa Ruda, Strzegom, Sokolovsko a Kudowa Zdrój, celkem 24 družstev (48 dětí).

Soutěžilo se ve vylosovaných dvojicích Polák/Čech. Během soutěže byla pro zúčastněné připravena výstava fotografií z předchozích projektů Škola pro udržitelný život a zájemci si jejich výsledky prohlédli i v terénu (parčík a studánku) – zaujaly je a mnozí se možná pustí do podobných akcí.

Soutěž byla dvoukolová. V prvním kole šlo o 21 otázek v písemném testu promítaném datapro-

jektorem na velké plátno, který byl čten v obou jazycích. Deset nejlepších dvojic postoupilo do 2. kola, v němž žáci odpovídali na dalších 20 otázek + bonus. Naslouchala jim porota, v níž společně zasedl polský katolický kněz, česká učitelka, knihovnice, pracovníce CHKO Broumovsko, či členka zastupitelstva města Hronov. Vítěznou dvojicí se stali Agnieszka Koszatkowska ze školy Kudowa Zdrój a Jan Kosinka ze ZŠ Police nad Metují. Na vítěze čekaly zajímavé ceny – keramické výrobky od postiženého spoluobčana Františka Vacka a další drobnosti od sponzorů.

Akce se mohla uskutečnit jen díky projektu ŠUŽ, jehož garantem je SEVER Horní Maršov, a podpoře z programu Interreg IIIA. Zúčastněné školy si hradily pouze dopravu. Poděkování patří i organizátorům – paní učitelce Prušové, panu učiteli Nawrat a žákům Martinu Mazurkovi a Tomáši Weissarovi.

Mgr. Helena Martincová
zs.machov@worldonline.cz

Přečetli jsme za vás

LESY ČR VYPUSTILY TŘI RAROHY DO VOLNÉ PŘÍRODY

V areálu ředitelství státního podniku Lesy České republiky v Hradci Králové 19. června 2007 vypustili tři mladé raroxy velké do volné přírody. Dvě samice a jeden samec ve věku 40 dní byli deset dní před tím umístěni do vypouštěcí klece na telekomunikační věži vedle budovy ředitelství. Vypuštění je součástí dlouhodobého programu na podporu populací ohrožených druhů živočichů. Od roku 1995 už bylo za podpory LČR vypuštěno více než třicet vzác-

ných dravců. Pro tento účel se vybírají geneticky a fyzicky vhodní jedinci odchovaní v sokolnických chovech.

Jak řekl Ing. Petr Zvolánek – pracovník LČR, odborník na reintrodukcí vzácných dravců a zároveň předseda Klubu sokolníků, po vypuštění budou rarozi další měsíc příkrmováni u klece, a je otázkou, jak dlouho se budou na místo vypuštění vracet. Zároveň budou telemetricky sledováni. Jelikož rarozi pohlavně dospíva-

jí asi ve třech letech věku a přirozená úmrtnost v prvním roce života je asi 70 až 80 procent, je jen spekulací, zda se letos vypuštěné kusy zapojí do reprodukce. V každém případě je vypuštění smysluplnou pomocí volně žijící populaci – podle sledování sokolníků u nás v přírodě hnízdí asi 10 až 15 párů rarožů velkých a asi 30 párů sokolů stěhovavých.

Upraveno podle
www.myslivost.cz

DOTACE V PROGRAMU ŠKOLA PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT – LETOS PŘES MILION

27. dubna 2007 zasedala grantová komise SEVERu a Nadace Partnerství, která v programu Škola pro udržitelný život rozdělila celkem **899 250 Kč**. V letošním roce se do programu přihlásilo celkem 66 škol – 27 z Královéhradeckého kraje a 39 z Pardubického kraje, z nichž každá mohla získat až 70 000 Kč. Komise vybrala 8 škol z Královéhradeckého a 7 škol z Pardubického kraje, ale protože má k dispozici ještě **dalších 250 000 Kč**, které budou rozděleny později (projednává se rozšíření programu na Liberecko), bylo vybráno i několik náhradních projektů.

„Členové komise měli velmi těžký úkol, protože úroveň většiny grantových žádostí byla velice dobrá“, říká Karin Richterová ze střediska SEVER. „Vedle tradičních témat – jako je úprava veřejných prostor či třídění odpadů – se objevila i spousta zajímavých nápadů, jako například vytvoření geoparku, bezpečné cesty do škol, či solární osvětlení veřejných prostor.“

Posláním programu je prostřednictvím malých prakticky zaměřených projektů zajistit vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje a zapojení veřejnosti do akcí směřujících ke zlepšení životního prostředí. Pořadatelé poskytují zájemcům metodickou pomoc, ale iniciativa leží na školách, které s dalšími místními partnery rozvíjejí péči o životní prostředí. Vzniká dlouhodobé partnerství a mezisektorová spolupráce, která přináší výsledky pro celou komunitu a vytváří podmínky pro vznik a realizaci místní Agendy 21.

Škola tak orientuje výuku na potřeby skutečného života a do vzdělávacího programu zahrnuje rozvoj schopností potřebných pro řešení problémů současného světa. Obdobný projekt probíhá i v příhraniční oblasti Polska a Velké Británie.

Generálním sponzorem programu je TOYOTA Motor Europe, ve světovém měřítku vedoucí společnost ve snižování emisí a zlepšování hospodárnosti provozu vozidel – mimo jiné vytvořila první sériově vyráběné vozidlo s hybridním pohonem. Chrání životní prostředí i v dalších oblastech – využívá rozsáhlé solární systémy, úzce spolupracuje s nevládními organizacemi jako je Environmental Partnership for Sustainable Development apod.

O realizaci programu se stará Nadace Partnerství, nejvýznamnější česká nadace podporující projekty udržitelného rozvoje ve všech regionech České republiky (během 15 let šly příspěvky na 1900 projek-

tů ve výši přes 170 milionů korun) a krajský koordinátor EVVO Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER. Grantová komise zasedala ve složení Karin Richterová (SEVER), Michal Veselý (Nadace Partnerství), Jiří Bureš (Ekocentrum PALETA), Miroslav Novák (Ministerstvo životního prostředí České republiky), Tomáš Vaněk (Toyota Motor Czech), Kateřina Kosová (Královéhradecký kraj), Dana Tomanová (Pardubický kraj) a František Mareš (Pojišťovna České spořitelny).

Další informace:

Bc. Karin Richterová, Středisko SEVER, Trutnov, tel. 739 454 756
sever-adm@ekologickavychova.cz

VYBRANÉ ŠKOLY A JEJICH PROJEKTY

TOYOTA

CZ | PL Interreg IIIA

Královéhradecký kraj

- ZŠ a MŠ Machov, okres Náchod: Z náměstí do parku – 70 000 Kč
- ZŠ a MŠ Kocbeře, okres Trutnov: Společně si víme rady, jak a tady na odpady – 42 250 Kč
- ZŠ Jičín, Železnická 460: Rozšíření ekoareálu Čtyřlístek v souvislosti s úpravami okolí školy III – 30 000 Kč
- ZŠ a MŠ Potštejn: Areál Pohoda – 70 000 Kč
- ZŠ Bodláka a Pampelišky, o. p. s., Veliš 40, okr. Jičín: Či je ta zahrada – 70 000 Kč
- ZŠ a MŠ, Nechanice, okres Hradec Králové: Nechanická pěšinková sezóna 2007 – 70 000 Kč
- VOŠ, SOŠ, SOU Agropodnikání, ekologie a ochrana krajiny, Kostelec nad Orlicí: Rekonstrukce botanické zahrady, adaptace na ekovýchovu – 70 000 Kč
- ZŠ a MŠ J. Gočára, Hradec Králové: Přírodní centrum aktivní relaxace pro malé, velké, zdravé i handicapované – 70 000 Kč

Pardubický kraj

- ZŠ Čeperka: Cesta za ptačím zpěvem – 27 000 Kč
- ZŠ a MŠ Budislav: Relaxačně naučné centrum s petrografickou expozicí – 70 000 Kč
- ZŠ praktická, Králíky: Bezpečná oáza, aneb Svít sluníčko svít – 70 000 Kč
- ZŠ Vápno: Vápenkové zastavení u lesa – 32 000 Kč
- ZŠ a MŠ Vraclav: Úprava prostranství v okolí historicky významného barokního areálu – 70 000 Kč
- ZŠ a MŠ Písečná: Bezpečná cesta do školy – 70 000 Kč
- MŠ Strojářů, Chrudim: Přírodní učebna Kouzelná zahrada – 68 000 Kč

V KRAJI JE NUTNO ODSTRANIT NÁSLEDKY VĚTRNÉ KALAMITY

V průběhu zimy 2006/2007 došlo na území České republiky k větrné kalamitě označené jako Kirill, která zasáhla i Královéhradecký kraj. Vichřice dosahovala místy až 160 km/h a působila stamilionové škody převážně na starších jehličnatých stromech. Nejvíce poničila lesy na hřebenových partiích pohraničních hor a další porosty vysázené v exponovaných polohách. V souvislosti s bezpečnostními riziky vyhlásila vláda České republiky ve dnech 25. ledna–5. února 2007 nouzový stav zakazující mimo jiné vstup veřejnosti do lesů, v našem kraji v okresech Trutnov, Náchod a Jičín.

Poodstranění akutního ohrožení (stromů hrozících pádem apod.) začala probíhat opatření k ověření stavu porostů a k nápravě škod. Krajský úřad Královéhradeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství, vyzval 31. ledna 2007 všechny odborné lesní hos-

podáře v postižených lokalitách k důkladným kontrolám poškozených lesních porostů. Vzhledem k tomu, že se v daném území jedná asi o 5000 vlastníků cca 90 tisíc ha lesa, k řešení odhadu škod a návrhu náprav na obnovu lesa doporučil vlastníkům lesa přizvat odborné lesní hospodáře, kteří v daném území vykonávají odborný dohled nad lesními majetky (v oblasti jich působí asi osm desítek). Ti jsou schopni poskytnout kvalifikované informace, jak a kdy likvidovat poškozené stromy, jejich skupiny či celé porosty. Shrňme-li celkové škody, zjišťované počátkem března 2007, dojdeme k cca 400 ha vzniklých holin (poškozená plocha je ovšem větší), cca 350 tis. m³ padlé dřevní hmoty a následné škodě okolo 350 mil. Kč (polovina škod postihla porosty ve správě Lesů ČR, s. p., asi pětina škod se týká území KRNP).

V případě, že by vlastníci či nájemce lesa nechal větrem

poškozené dřeviny bez dalšího zásahu v porostu, byť i nevědomky, podle platných předpisů – „lesního zákona“ č. 289/1995 Sb. a dalších předpisů – tak záměrně rozmnožuje hmyzí škůdce „kůrovce“. Patří k nim lýkožrout smrkový (*Ips typographus*), lýkožrout severský (*Ips duplicatus*), lýkožrout lesklý (*Pityogenes chalcographus*) a lýkožrout menší (*Ips amitinus*). V případě nezvládnutí opatření nutných k ochraně lesa může dojít k jejich přemnožení do kalamitního stavu a ke vzniku nepředvídatelných škod v lese. Proto pokud by **vlastník či nájemce lesa** nerespektoval pokyny odborného lesního hospodáře nebo výzvy Královéhradeckého kraje a „**záměrně rozmnožoval hmyzí škůdce**“, **hrozí mu pokuta až do výše 100 000 Kč.**

Podle podkladů D. Kliky
a O. Víta, OŽPZ KHK (red.)

U VRCHLABÍ VZNIKNE NOVÁ PŘÍRODNÍ PAMÁTKA

I když významnou mokřadní lokalitu „vachtovou louku“ u Vrchlabí znal již zakladatel české botaniky profesor Ladislav Čelakovský (1834–1902, syn F. L. Čelakovského), shodou okolností se dosud nestala funkčním prvkem územního systému ekologické stability (ÚSES) ani územím chráněným podle zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. a její existence proto může být ohrožena. To by se však v dohledné době mělo změnit, protože Královéhradecký kraj – na základě podnětu odborníků ze Správy KRNP, kteří zde provedli podrobný inventarizační průzkum – připraví její vyhlášení za **přírodní památku s pracovním názvem Vejsplachy.**

Lokalitu tvoří pestrá a ekologicky cenná mozaika zachovalých mokřadních ekosystémů – lužní lesík, k němu přiléhající louka a úsek litorálu sousedícího rybníka (zčásti je v soukromém vlastnictví, ale většina plochy patří městu Vrchlabí). Území bezprostředně sousedí s intenzivně využívanými plochami městské zástavby a autokempem a jediné účinná ochrana může zamezit jeho poškozování nebo dokonce likvidaci.

Zatím se však na okraji města zachovala bez nadsázky malá pokladnice přírodních hodnot. Rostou tu například početné populace čtyř zvláště chráněných druhů rostlin, patřících do kategorie ohrožených druhů – prstna-

tec májový (*Dactylorhiza majalis*), bledule jarní (*Leucojum vernum*), vachta trojlístá (*Menyanthes trifoliata*) a tuřice Davallova (*Vignea davaliana*).

Také charakter fauny odpovídá zdejšímu ekologickému podmínkám. Odborníci odtud zatím znají 26 druhů bezobratlých živočichů – například nález drobného plže jantarky (*Succinea* sp.) indikuje trvale zamokřený kyselý biotop v lesíku, dobře zachovalý stav ekosystémů potvrzuje i výskyt vzácné babočky osikové (*Nymphalis antiopa*). Z ostatních druhů, typických pro vlhké louky a lesní okraje tu žijí kobylka cvrčivá (*Tettigonia cantans*), okáč pohánkový (*Coeno-*

nympha pamphilus), modrásek jehlicový (*Polyommatus icarus*), přástevník jitrocelový (*Parasenia plantaginis*), střevlíček obecný (*Pterostichus vulgaris*) a další zajímavé a typické druhy.

Nejdůležitější skupinou obratlovců jsou zde ptáci – z významných druhů lze uvést alespoň dva silně ohrožené – bekasinu otavní (*Gallinago gallinago*) a drozda cvrčalu (*Turdus iliacus*), z ohrožených druhů lejska šedého (*Muscicapa striata*) a moudivláčka lužního (*Remiz pendulinus*) a z druhů lokálně vzácných hrdlička divokou (*Streptopelia turtur*) a strakapouda malého (*Dendrocopos minor*).

Ochránci přírody musejí pro příští chráněné území připravit také vhodný ochranný plán, který zamezí jak vlivům území přímo ohrožujícím (skládkování komunálního a biologického odpadu, zarůstání invazními rostlinnými druhy, rozšiřování výstavby apod.), tak i vhodným manage-

mentem zajistí jeho zachování do budoucna – mělo by jít například o instalaci oplocení a informačních tabulí na frekventovaných místech, o pravidelné kosení luč-

ních a rákosových porostů, o asanaci skládek apod.

(Podle podkladů Správy KRNP a Královéhradeckého kraje – red.)

■■■■■■ v krátkosti

ŠKOLÁCI NASBÍRALI ASTRONOMICKÝ POČET VÍČEK

Sběr víček od PET lahví je jednou z motivačních akcí v rámci separace odpadů. Neuvěřitelných 101 766 uzávěrů od PET lahví přinesli žáci Základní školy Úpice-Lány v průběhu dubnového týdne, kdy svět slavil Den Země. Pověstné „čudlíky“ přineslo celkem čtyřiapadesát žáků, mezi nimiž jednoznačně vynikli Vojtěch Jarý z II. A, který jich nasbíral 23 901 kusů. Přes desetitisícovou hranici se přehoupl také Michal Cejzlar z III. A (10 250 ks) a třetí pozici obsadil Michal Koptík ze VI. A (6 299 ks). Vedení školy i Ekoton děkují všem žákům, kteří se do akce zapojili a tříděním odpadů pomáhají chránit životní prostředí.

(kal) zsul@zsul.cz

EKOLOGICKÁ PORADNA NYNÍ I V TRUTNOVĚ

Chcete vědět jak se chovat každý den ekologicky a přitom ekonomicky? Proč a jak třídit odpad? Jak si vybrat prací prášek, elektrospotřebič či jiné zboží? Víte, které přísady („éčka“) jsou nebezpečné a ve kterých potravinách se nacházejí? Vadí vám ničení přírody (zeleň, odpady, hluk, ovzduší apod.) ve vašem okolí a nevíte co s tím? Trápí vás další otázky týkající se životního prostředí? Po Hradci Králové a Horním Maršově zahájilo středisko SEVER poradenskou činnost i v Trutnově. Kontakt: SEVER- pracoviště Trutnov, Úpická 146/18; Tel.: 739 454 756; e-mail: sever-adm@ekologickavychova.cz. Provozní doba: středa 8:00–16:00 hod

SOUTĚŽ O „ČISTOU OBEC“ ROKU 2007

Královéhradecký kraj – ve spolupráci se společnostmi EKO-KOM, Asekol, Ekolamp a Elektrowin – pro letošní rok vyhlásil již **druhý ročník soutěže obcí ve třídění odpadů**. Soutěž má přispět ke zvýšení účinnosti odděleného sběru využitelných a nebezpečných odpadů v jednotlivých obcích kraje a kritérii hodnocení jsou celkové výtěžnosti sběru papíru, plastů, skla bílého a barevného, nápojového kartonu a nebezpečných odpadů v přepočtu na jednoho obyvatele v kilogramech za rok 2007.

Soutěže se účastní obce Královéhradeckého kraje zapojené v systému EKO-KOM, které do 20. 2. 2008 předloží dotazník o množství sebraných nebezpečných odpadů a dotazník o množství zpětně odebraných elektrozařízení od občanů

v roce 2007 (nutno zaslat na adresu: *Centrum evropského projektování, Wonkova 1142, 500 02 Hradec Králové*). Pro vyhodnocení výtěžnosti sběru papíru, plastů, skla a nápojových kartonů budou použita data ze systému společnosti EKO-KOM, a. s., obce je nezasílají. Soutěžící obce budou rozděleny do tří kategorií podle počtu obyvatel.

Vítězné obce získají účelové finanční prostředky, které jsou určeny na zlepšení odpadového hospodářství v obci, případně k použití v jiné oblasti životního prostředí a na nákup nádob na třídění odpadů. Dále budou vyhlášeny ceny kolektivních systémů pro zpětný odběr vyřazených elektrozařízení. Tyto ceny budou předány obcím, které zpětně odeberou největší množství elektrozařízení. Hodnoce-

na bude opět výtěžnost v přepočtu na kilogramy na obyvatele.

Prvního ročníku soutěže (2006) se zúčastnilo celkem 320 obcí Královéhradeckého kraje rozdělených do dvou kategorií. V kategorii měst nad 5 000 obyvatel dosáhlo nejlepší výtěžnosti město Jaroměř s 41,7 kg na obyvatele (bez kovů). V kategorii měst do 5 000 obyvatel dosáhl městys Nový Hrádek výtěžnosti 84 kg na obyvatele (bez kovů). V republikovém hodnocení Královéhradecký kraj s výtěžností 32 kg na obyvatele (bez kovů) skončil na pomyslném třetím místě za hlavním městem Prahou a Plzeňským krajem.

Bližší podmínky a průběžné výsledky soutěže naleznete na www.cistykraj.cz.

(red.)

KRKONOŠE VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ

Počátkem tohoto roku se SEVERu podařilo získat grant na projekt „Krkonoše vnitřní a vnější“, do něhož se zapojilo 11 škol z Krkonoše a Podkrkonoší. Cílem projektu je podpořit vztah žáků k okolí místa, kde žijí, zmapovat

historii krajiny a ukázat další možnosti jejího vývoje.

Žáci ze tříd 2. stupně sbírají materiál o historii svých obcí a okolí – navštěvují archívy, muzea a knihovny, vedou rozhovory s místními sběrateli, kroni-

káři a pamětníky, a pořizují současné srovnávací snímky z míst historických vyobrazení. Pedagogové, kteří mají na školách projekt na starost, se nejprve v lednu 2007 zúčastnili instruktážního semináře, kde získali manuály

Školáci z Horního Maršova zařadili do projektu historickou a současnou fotografii hlavní ulice své obce.

a inspirativní publikace. V únoru pak všichni žáci absolvovali motivační výukové programy k tématu, v následujících měsících se vybraní žáci zúčastnili ve Vrchlabí fotokurzu a semináře k práci s programem Zoner na úpravu fotografií.

V září čeká školy setkání, kde budou prezentovat první výsledky své práce a kde pro ně bude vyhlášena soutěž o nejzdařilej-

ší „fotodvojici“ (starý a současný snímek stejného místa). Na základě práce škol vznikne v roce 2008 putovní výstava, publikace a každá škola obdrží propagační pohlednice se svou fotodvojicí. V červnu 2008, kdy projekt končí, představí školy svou činnost na závěrečné konferenci.

Hlavním koordinátorem projektu je SEVER a partnery projektu jsou Správa Krkonošského národ-

ního parku a Královéhradecký kraj. Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a Státním rozpočtem ČR.

Pokud se chcete dozvědět o projektu a školách do něj zapojených více – a třeba sami zkusit něco podobného – najdete si www.krkonosevnitritniavnejsi.cz.

Hana Kulichová

sever@ekologickavychova.cz

V HÁJEMSTVÍ JAKO PRVNÍ VZNIKNE NAUČNÁ STEZKA

Uprostřed lesů na Královédvorskú, za březovým hájkem a u třeshňového sadu... Možná, že takhle by mohla začínat pohádka zahleděná do minulosti, ale za vizí budoucího environmentálního vzdělávacího střediska Hájemství v Koclířově (katastrální území Vítězná) stojí realisticky smýšlející lidé, veřejná správa (Královéhradecký kraj) i majitel pozemků a budov ve stejnojmenném areálu (Lesy České republiky, s. p.) Takže zbývá už „jen“ dopracovat projekt, zajistit finance na jeho realizaci – optimálně z evropských zdrojů – a zajistit koordinátora či provozovatele vzdělávacích aktivit (nabídka už šla i k SEVERu Horní Maršov). Což pochopitelně není právě málo, ale zúčastněné strany věří, že během několika let dojdou k úspěchu. Prvním krokem, který má značnou šanci na realizaci, bude zřízení naučné stezky pro školy a veřejnost.

Oč jde?

S iniciativou přetvořit areál Hájemství na vzdělávací zařízení přišel Václav Lokvenc, revírník lesnického revíru Království, a navrhl, aby se v nevyužívané budově někdejších lesnických dílen zřídila interaktivní expozice a studovna,

kde by návštěvník získal povědomí o proměnách lesa v běhu tisíciletí – od původních pralesních porostů až k současným snahám dát i hospodářským lesům formu ekologicky stabilních porostů. A zarůstající třeshňový sad se přímo nabízí k přetvoření do podoby lesního arboreta s naučnou dendrologickou stezkou.

Areál by bylo možné pravidelně využívat nejen pro blízkou dětskou ozdravovnu, exkurze studentů lesnictví z Trutnova či v pro-

pojení na aktivity střediska ekologické výchovy v královédvorské ZOO, ale po vybudování ubytovacích kapacit by se krajská síť pobytových center environmentálního vzdělávání mohla rozrůst o významný článek, sloužící i dalším „přespolním“ zájemcům. O naplnění záměru se nyní jedná a EKOTON bude u toho, aby čtenáře informoval o vývoji pro EVVO významné akce.

(yb)

Bude historický objekt v Hájemství vzdělávacím centrem?

Ekologické citění je produktem i potřebou vyspělé společnosti

V ekologické výchově s tím pojmem pracujeme asi každodenně. **Ekologické citění** je bezmála zaklí-nadlem, podle něhož hodnotíme a porovnáváme různé lidské skupiny a vynášíme je, či zatracujeme... Ale kde se vzala schopnost porozumět potřebám přírody a životního prostředí a k jejich prospěchu usměrňovat vlastní konání? Rozvíjela se od doby, kdy se vývoj člověka začal

oddělovat od ostatních živočichů? Nebo patří až k moderní společnosti? Tuto otázku jsme položili člověku nepochybně povolnému. **MUDr. Lubomír Hadaš** z královéhradecké lékařské fakulty je nejen lékařem a psychoterapeutem, ale také předsedou Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Na Plachtě, sdružení nadmíru aktivního v ekologické osvětě veřejnosti, zkušeným chovatelem ohrožených druhů, i cestovatelem, který se zúčastnil řady výprav do nejdělejších koutů světa. V praxi tedy poznává přístupy a vztahy lidí k přírodě a prostředí nejen v moderním společenství, ale také v populacích tradičně označovaných jako „přírodní národy“.

Ekologické citění – zjednoduše jeho definici na aktivní zájem člověka nepoškozovat přírodu a prostředí kolem sebe... je – být jistě v různé

✦ *Papuánci z nížinných pralesů žijí polokočovním způsobem.*

✦ *Klučení lesa na pobřeží Nové Guineje – vznikne zde kakaová plantáž (na snímku je též dr. Hadaš).*

míře – samozřejmě součástí lidské psychiky, nebo jen utilitární potřebou neničit něco, co někdy v budoucnosti může přinést ekonomický prospěch, jak občas zužujeme pojem udržitelného rozvoje?

Jsou to obě varianty, ale jen do jisté míry... Držet se zásad citlivého přístupu k životnímu prostředí je pro někoho prostě jen výhodné, pro jiného je naopak nezbytnou cestou k tomu, aby jeho život měl nějaký smysl a naplnění. O samozřejmou součást lidské psychiky ale nejde. Běží mi hlavou vzpomínky na cesty na Novou Guineu či do amazonských pralesů, kde jsem pobýval mezi lidmi, kteří dodnes žijí přírodním způsobem života. Mohu říci, že jejich ekologické citění není vůbec žádné! Nemají sebemenší ponětí o potřebě citlivého vztahu k přírodě. V indiánské vesnici v amazonské části Venezuely bylo naprosté ticho, nepípl tam ani ptáček. Pochopil jsem proč, až když mě jeden z obyvatel vzal na loveckou vycházku do okolních pralesů. S neuvěřitelnou přesností dokázal foukačkou sestřelit cokoliv živého, třeba kolibříky z korun stromů. Pak je – ještě napůl živé a třepetající křídly – jak lesní jahody navlékal propíchnutými zobáčky na stéblo trávy... Bylo naprosto zřejmé, že u tamních lidí neexistuje vědomí, že i zvíře může trpět; neměl jsem v tu chvíli právě dobré pocity, ale pro cestovatele v cizím prostředí je těžké se do činností místních lidí vměšovat, třeba ty ptáčky humánně a rychle usmrtit. Mohl jsem jen přihlížet a myslet si své, zejména když se ukázalo, že z nich nebudou vařit polévku, ale pokud je nevyhodí, nanejvýš je použijí jako návnadu na ryby. A něco podobného jsem zažil na Nové Guineji, kde jsme studovali a fotografovali agamy a pak je zase pouštěli do přírody. To tamní obyvatelé naprosto nechápali; chodili

všude za námi, spoustu kilometrů, a dělali všechno možné, aby se jich co nejrychleji zmocnili. Nešlo jim o agamy, ale bylo to něco, co se pohybovalo a utíkalo a bylo zajímavé a zábavné to usmrtit.

Znamená to, že až civilizace dala lidem pojem ochrany přírody a života v ní? A naše „klasická vize rudých gentlemanů“ – představa chápavého a citlivého vztahu přírodních národů k prostředí – je jen mýtus?

Mohu hodnotit jen co jsem viděl a zažil. V obou zmíněných případech přírodní život existoval až daleko za vesnicemi, v jejich okolí byla všechna zvířata beze zbytku vyhubena. V obecné rovině je zřejmé, že **ochrana přírody je nutností teprve pro společnost, která je přelidněná**. Jestliže v tropických pralesích je tu a tam člověkem osídlený ostrůvek, tamní populace na nějakou ochranu prostředí nemusí myslet. V podstatě se nic nestane, když vyhubí všechno živé v dosahu osad, příroda se tam snadno a rychle regeneruje sama a člověk nemusí myslet na to, zda přežije. Ale v našich podmínkách je tomu opačně, člověk je všude a kolem sebe má jen malinkaté ostrůvky přírodního života, a nám nezbyvá nic jiného, než přírodu chránit. Před námi samými – především pro naši potřebu a jako životní nezbytnost. Regenerace naší přírody je natolik omezená, že bez ochrany – či dokonce aktivní pomoci – přestane existovat a my s ní.

Co tedy z pohledu psychologa víc motivuje k ochraně přírody – hmotné důvody, nebo potřeba lidské psychiky, například touha po krásě a podobně?

Obě složky musejí být v rovnováze. V mnoha oblastech lidské činnosti, potřeb a vnímání hovoříme o holistickém – celostním – přístupu, a patří k tomu i vztah k přírodě. Abychom přežili, potřebujeme

vodu, jídlo, energii..., ale k přežití právě tak patří i vnímání krásy, které se ovšem liší člověk od člověka. Pro někoho je „krása“ třeba zahrádkou, z níž doslova vypreparuje jen několik okrasných druhů a chemicky zničí všechno, co se jen trochu odchýlí od vzhledu trávy, stříhané každé tři dny. Pro mě osobně je zase krásný trochu zarostlý nepořádek, se spoustou zajímavých dřevin a rostlin, kde je hodně ptáků a života vůbec...

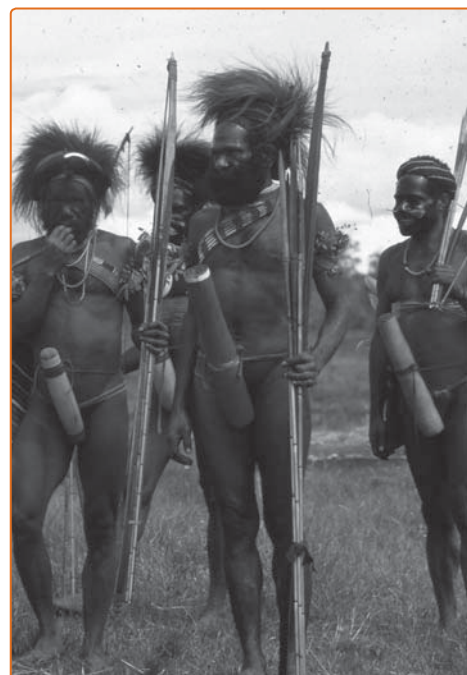
Každý má jiný vkus a jinou potřebu. Populaci bych rozdělil na lidi se sterilním vkusem, vedoucím je k uniformitě, ke konzumu, a na lidi se vkusem – řekněme – dynamickým a tvůrčím, jimž je blízký život v celé šíři a pestrosti. Sterilita na jedné straně, a životaschopnost na straně druhé je dnes jedním z typických rysů lidské společnosti. Ve obecné poloze je právě úkolem ekologické výchovy a osvěty učít lidi „nesterilnímu“ způsobu života. Ten se ovšem neprojevuje jen v duševní, ale i ve fyziologické rovině života – ze své psychologické praxe mohu připomenout, že dnes v populaci máme neuvěřitelných třicet procent sterilních manželských párů! Ač se nám to líbí či nikoliv, naše kultura vstupuje do jakéhosi kruhu: v mnohém směřuje ke sterilitě a zároveň se snaží se uměle zachovávat lidský život – uměle dohánět a zvyšovat plodnost populace, uměle snižovat bolest..., a hovoříme o sterilitě lidské existence i doslovně, od baleného pečiva až ke sterilizovaným toaletám.

Což všechno dohromady je odpovědí na základní otázku o přístupu k životu – buďto život sterilní, uniformní, anebo život skutečný, k němuž prostě patří i bakterie, bahno, utrpení, průšvihy a všemožné nepříjemnosti, a ovšem i krása a jedinečnost. Ideálem současnosti se zdá sterilita života, konzum, jednotvárnost hmotné i duchovní oblasti. Ovšem čím je, či bude vyš-

ší míra sterility, tím bude vyvolávat větší opačnou reakci – touhu po životě v celé jeho šíři a pestrosti. Lidská společnost už nejednou zažila situaci, že něčeho bylo „příliš“ a stoupala potřeba odlišného – připomeňme třeba šedesátá léta minulého století, „vzpurná“ ve sféře kultury a životního stylu.

Myslím, že odezva na rostoucí společenskou sterilitu – nechut snášet nekonečné nakupování, bezduché televizní seriály a všechno další – už začíná prostupovat dnešní dobu a mnohdy ústí právě v ekologické a environmentální oblasti. V současné generaci se již rodí a posiluje potřeba zacházet s přírodou a krajinou jinak než dosud, lidé ve vyspělé společnosti si začínají vážit přírodních hodnot. A právě toto rostoucí ekologické citění, abychom se vrátili k původnímu tématu, pomůže naplnit potřeby dalších generací. Doufám, že se nemýlím, protože pak by lidstvo už mnoho šancí nemělo...

*Ptal se a za rozhovor děkuje
Petr Rybář*

NA PRACHOVĚ OTEVŘELI TŮŇKU A VYHODNOTILI SOUTĚŽ

Občanské sdružení Muzeum přírody Český ráj vzniklo na Jičínsku v roce 2003 a v oblasti Prachovských skal funguje jako středisko ekologické a environmentální výchovy – uskutečnilo již řadu zajímavých akcí ekologické

osvěty, ať už dlouhodobého či příležitostného charakteru. V obci Prachov, kde jeho členové mají šanci oslovit denně zástupy turistů, proudících do přírodní rezervace, vytvořili a postupně rozšiřují stálou expozici Příroda Prachovských

skal, Českého ráje a Jičínska, pořádají příležitostné výstavy, přednášky, organizují exkurze. O tom, že se příznivě zapsali do povědomí veřejnosti, svědčí i sobota 12. května 2007, kdy se v areálu muzea a „botanické minizahrady“ shromáždilo asi 120 zájemců, aby byli svědky dvou akcí – zahájení provozu nádrže pro volně žijící obojživelníky s prosklenou stěnou a vyhlášení výsledků soutěže „Namaluj Obojživelníka roku 2007“.

Při zprovoznění nevelké tůňky nechybělo ani přestřižení pásky a pak již následovaly první pohledy zvědavých návštěvníků přes masivní sklo, tvořící jednu ze stěn nádrže a které tvůrci museli objednat od specializované rakouské firmy. Zatím se v ní však prohánělo jen několik čolků, ale jak vysvětlil Mgr. Martin Šandera, jeden z organizátorů akce, další obojživelníci musejí nově vybudované stanoviště teprve objevit, stejně jako další vodní plochy v areálu. „Je to první a zatím jediné zařízení svého druhu v České republice. Věříme, že bude funkční ve čtyřech ročních obdobích a nabídne návštěvníkům zajímavé pohledy a zážitky,“ shrnul poslání nádrže Šandera.

Také další akce byla věnována obojživelníkům. „V šesti kategoriích jsme nejen pro školní mládež a studenty vyhlásili soutěž, jejímž posláním bylo výtvarně – především

VÍTĚZOVÉ VÝTVARNÉ SOUTĚŽE „NAMALUJ OBOJŽIVELNÍKA ROKU 2007“

- **I. kategorie (mateřské školy)** – Jan Rus, Suchovršíce 83, MŠ Suchovršíce
- **II. kategorie (1. a 2. třídy)** – Filip Valečka, ZŠ a MŠ Na Beránku, Praha 4, ZŠ Praha 12
- **III. kategorie (3. a 4. třídy)** – Eliška Čermáková, ZŠ a MŠ Na Beránku, Praha 4, ZŠ Praha 12
- **IV. kategorie (5.–9. třídy)** – Dominika Petrtýlová, Sedličky 60, Jičín, 2. ZŠ Jičín a Veronika Suchomelová, Podhorní Újezd 139, Gymnázium Hořice
- **IV. kategorie – S** – Josef Elsner, Milady Horákové 488/44, Svitavy, Speciální ZŠ Svitavy
- **V. kategorie (všichni starší)** – Pavel Lenhart, Neděliště 27, Všešary
- **Zvláštní kategorie – trojrozměrné předměty** – František Kašpárek, ZŠ R. A. Dvorského, Dvůr Králové n. L.

kresbou či malbou – zachytit různá vývojová stádia skokana ostronošého – Obojživelníka roku 2007, a cílem vzbudit zájem o vše živé, zejména o ohrožené živočichy,” vysvětlil Martin Šandera a přiznal, že porota měla hodně starostí, aby z desítek zaslaných prací vybrala skutečně ty nejlepší. „V příštím roce chceme soutěž opakovat, i když Obojživelníka roku 2008 musejí zoologové teprve vyhlásit,” dodal organizátor.

(yb)

NOVÝ ROČNÍK SPECIALIZAČNÍHO STUDIA PRO ŠKOLNÍ KOORDINÁTORY EVVO – 2007/2008

V měsíci lednu 2007 byly **vyhlášeny dva nové běhy Specializačního studia pro školní koordinátory EVVO (ekologické výchovy a osvěty)** úplných základních a středních škol ČR mimo území hl. m. Prahy. Jde o studium „výkonu specializované činnosti“ oblasti EVVO dle vyhlášky č. 317/2005 Sb., které je předpokladem zařazení koordinátora do příslušného kariérního stupně (vč. úpravy jeho odměňování). Obsah studia je vytvořen dle Standardu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků EVVO a na základě zkušeností prvního běhu studia, které SEVER spolu se SSEV Pavučin

na pořádá od léta 2006 a jehož se účastní prvních 30 zájemců – koordinátorů EVVO úplných ZŠ a SŠ.

Pořadatelem jednoho z běhů je SEVER Horní Maršov ve spolupráci s Diviznou Liberec (30 účastníků) a druhého SEVER Litoměřice (25 účastníků). Obdobně jako v loňském roce bylo o studium zájemců více, než bylo možno do dvou paralelních ročníků zařadit.

Specializační studium **v rozsahu 250 hodin** proběhne v podobě dvou týdenních kurzů a čtyř třídních seminářů od léta 2007 do léta 2008 a je **spolufinancováno Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR**

a akreditováno MŠMT. Účastníci mají vzdělávání, včetně ubytování a stravování zdarma a bude jim též do určité výše proplaceno jízdné.

Studium bude zakončeno obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Úspěšný absolvent specializačního studia získává po jeho ukončení **osvědčení**. V případě úspěšného zakončení a poskytnutí závěrečné práce do sborníku získá také finanční odměnu ve výši 5.000,- Kč.

Hana Kulichová
sever@ekologickavychova.cz

NABÍDKA VZDĚLÁVACÍCH AKCÍ SEVERU

PRO PEDAGOGY VE ŠKOLNÍM ROCE 2007/2008

Pro pedagogy všech typů a stupňů škol:

DEKOROVÁNÍ TEXTILU

18. září 2007, 9:00–14:00 h.

SEVER Hradec Králové, Kavčí plácek 121

Lidová řemesla jako součást průřezového tématu Environmentální výchova. Seminář s praktickou dílnou. Metody a formy výuky jsou voleny tak, aby se co nejvíce dotýkaly vzdělávacích oblastí a v žácích upevňovaly žádanou kompetence – pracovní, k učení, komunikativní a k řešení problémů. Zdobení bavlněného a lněného textilu technikami vycházejícími z klasických barvířských postupů (techniky rezervážní) i dalšími nenáročnými způsoby (např. pomocí razidel z přírodních materiálů). S sebou: přezůvky, výrobky z bavlny a lnu vhodné ke zdobení. Účastnický poplatek: 200,-

DRÁTKOVÁNÍ

11. února 2008, 9:00–14:00 h.

SEVER Hradec Králové, Kavčí plácek 121

Lidová řemesla jako součást průřezového tématu Ekologická výchova. Seminář s praktickou dílnou. Metody a formy výuky jsou voleny tak, aby se co nejvíce dotýkaly vzdělávacích oblastí a v žácích upevňovaly žádanou kompetence. Technika vycházející z drátenického řemesla (zpevňování hrnců a dalších užitkových nádob drátováním). Zdobení kamínků, menších keramických nebo skleněných nádob drátkováním. Výroba drobných šperků z drátků a korálků. S sebou: přezůvky, malé kleštičky s kulatými nebo půlkulatými čelistmi, štiplačky. Účastnický poplatek: 200,-

Pro pedagogy 2. stupně ZŠ a SŠ:

Akce budou realizovány v rámci projektu spolufinancovaného ESF a státním rozpočtem ČR a jsou pro pedagogy zdarma včetně občerstvení.

ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA – PRŮŘEZOVÉ TÉMA aneb JAK NA TO?

Soubor 5 seminářů komplexně se zabývajících obsahem průřezového tématu Environmentální výchova. Každý ze seminářů bude zaměřen na 2 vzdělávací oblasti (kromě prvního z nich). Náplní budou konkrétní aktivity rozvíjející v žácích žádanou kompetence a naplňující danou vzdělávací oblast. Semináře se budou konat v prostorách SEVERu Hradec Králové,

Kavčí plácek 121, vždy od 9:00 do 13:00 h. Prosíme, přezůvky s sebou.

16. října 2007 – Úvod, člověk a jeho svět

13. listopadu 2007 – Člověk a společnost, člověk a příroda

15. ledna 2008 – Člověk a zdraví, informační a komunikační technologie

12. února 2008 – Umění a kultura

11. března 2008 – Člověk a svět práce

Uzávěrky přihlášek vždy týden před termínem konání na adrese: Lenka Hronešová, 495 580 319, 739 203 209, sever-hk@ekologickavychova.cz

KANTORSKÉ PUTOVÁNÍ

PO VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

Seriál celodenních autobusových exkurzí:

11. října 2007 – Voda základ života. Za tématem vodního hospodářství a jeho vlivů na krajinu se vydáme do Orlických hor – navštívíme přehradu Pastviny, kde se seznámíme i s běžně nepřístupnými prostory objektu přehradní hráze; s odborným doprovodem se projdeme také v Orlickém Záhoří, kde proběhla úspěšná náprava chyb minulosti – tzv. revitalizace vodních toků (po regulacích byl obnoven jejich přirozený charakter).

Vzhledem k podpoře ESF a státního rozpočtu ČR mají pedagogové účast zdarma. Přesný čas a místa nástupu do autobusu budou přihlášeným včas upřesněny.

Na jaro 2008 připravujeme:

březen 2008 – Kam s ním? Seznámení se současným odpadovým hospodářstvím a využitím alternativních zdrojů energie – návštěva třídírného odpadu, řízené skládky a bioplynové stanice.

duben 2008 – Na tý louce zelený... Aktuální trendy v myslivosti a lesním hospodářství poznáme při výpravě do obor a mysliveckých zařízení.

květen 2008 – Příroda východních Čech v běhu času. Exkurze za minulostí regionální krajiny (naše sopky a geologické zajímavosti) i za současnou ochranou přírody (chráněná území, Natura 2000 atd.)

Uzávěrka přihlášek vždy 14 dní před termínem konání na adrese: Hana Kulichová, 739 203 204, SEVER, 542 26 Horní Maršov 127, sever@ekologickavychova.cz.

DOTEK – „DŮM OBNOVY TRADIC, EKOLOGIE A KULTURY“ kalendář akcí střediska SEVER v budově a areálu bývalé fary v Horním Maršově

sobota 6. října 2007, 10:00–17:00

ŘEMESLNÁ DÍLNA OŠATKY ZE SLÁMY

Ze žitné slámy si starou spirálovou technikou vyrobíme ošatky různých tvarů. Pro dospělé a děti od 13 let. Cena: 60,–

pátek 19. října 2007, 14:00–17:00

HORAL I.

Seminář o k přírodě šetrném hospodaření, informace o možnostech čerpání dotací pro drobné zemědělce a chovatele. Pořádáno ve spolupráci se Zemědělskou agenturou Trutnov a Správou KRNP. Zdarma.

sobota 3. listopadu 2007, 10:00–16:00

ŘEMESLNÁ DÍLNA OZDOBY ZE SLÁMY

Naučíme se, jak připravit slámu pro výrobu různých drobnějších výrobků ze slámy, vztahujících se většinou k lidovým obyčejům. Vyrobíme si ozdoby na vánoční stromček a další dekorativní předměty ze slámy. Pro dospělé a děti od 13 let. Cena: 60,–

pátek 9. listopadu 2007, 18:30

IDIOTI NA PLAVBĚ KOLEM SVĚTA

Cestopisná přednáška s promítáním o putování světovými moři. Vstupné dobrovolné. (Pozor – změna termínu oproti údajům v kalendáři akcí organizací EVVO!)

sobota 10. listopadu 2007

MARTINSKÁ SLAVNOST

Lampiónový průvod pro malé i velké, kteří mají chuť nechat na sebe dýchnout kouzlo podzimního podvečera. S sebou vezměte lucerničku s čajovou svíčkou. Sraz v 16 h. před Základní školou Horní Maršov. Zdarma.

sobota 1. prosince 2007, 14:00–17:00

ŘEMESLNÁ DÍLNA ADVENTNÍ VĚNCE

Výroba adventních věnců na dveře i na sváteční stůl. S sebou 4 svíčky a pevný základ na věnec. Pro dospělé a děti od 13 let. Cena: 40,–

sobota 15. prosince 2007, 14:00–18:00

VÁNOČNÍ POBEJTEK

Tradiční akce pro rodiče s dětmi, řemeslné dílny s doprovodným kulturním programem.

sobota 5. ledna 2008, 13:00–17:00

ŘEMESLNÁ DÍLNA KORÁLKOVÁNÍ

Výroba náramků, náhrdelníků a dalších drobných módních doplňků z korálků. Pro dospělé a děti od 12 let. Cena 40,–

sobota 2. února 2008

MASOPUST

Veselý masopustní průvod a rej maškar na náměstí v Horním Maršově bude zakončen karnevalem pro děti v místní tělocvičně. Vychází se v 15 h. od bývalé fary.

pondělí 18. února 2008 14:00–17:00

HORAL II.

Seminář o k přírodě šetrném hospodaření, informace o možnostech čerpání dotací pro drobné zemědělce a chovatele. Pořádáno ve spolupráci se Zemědělskou agenturou Trutnov a Správou KRNP. Zdarma.

Na všechny řemeslné dílny a semináře je nutno hlásit se předem na adrese: Lucie Vasílelová, sever-dotek@ekologickavychova.cz, tel. 739 203 208

SEVER PŘIPRAVÍ PRŮVODCE

Jak jsme již avizovali v minulém čísle Ekotonu, Středisko ekologické výchovy a etiky SEVER v září 2006 zahájilo projekt „Vzdělávací programy pro poskytovatele poznávací a zážitkové turistiky“. Zkušené lektory proškolí terénní průvodce, kteří budou zájemce o netradiční turistiku seznamovat s přírodním a kulturním dědictvím Krkonoš a dalších míst kraje. Vlastní školení budoucích průvodců, které proběhne ve třech modulech, bude zahájeno setkáním účastníků v září 2007.

A jaké absolventy kurz připraví? Motivované k ekologicky šetrné turistice a způsobu života, znalé

základních dovedností potřebných pro průvodcovskou činnost (kurz první pomoci, základy pohybu v terénu, základy rétoriky apod.), informované o specifických práce v terénu s různými věkovými skupinami a schopné je atraktivní formou provádět horami.

SEVER chce svojí činností podporovat odpovědné jednání člověka vůči přírodě i společnosti a k naplňování tohoto cíle by měl přispět i výše uvedený projekt.

Podrobnější informace: Dita Gollová, tel. 739 454 755, sever-adm@ekologickavychova.cz

AKCE V KRNAP – NABÍDKA NA ZÁŘÍ 2007

1. září 2007 ve 20:00

v parku u vrchlabského zámku

EVROPSKÁ NOC PRO NETOPÝRY VE VRCHLABÍ

Přednáška o životě netopýrů, o jejich výskytu v Krkonoších, odchyt a ukázka netopýrů a jejich kroužkování.

14.–16. září 2007

PODZIMNÍ ÚKLID KRKONOŠ

Posezónní úklid odpadků na frekventovaných cestách národního parku. Akce je určena pro skautské oddíly. Ubytování: terénní střediska Správy Krnap.

Doprovodný program: prezentace o přírodě Krko-

nošského národního parku, exkurze po Krkonoších se strážci NP. Přihlášky, informace: oev@knap.cz, tel. 499 456 321

17.–30. září 2007, 8:00–15:00 h.

**Stanice mladých ochránců přírody
ve Vrchlabí a její okolí**

TMA PŘEDE MNOU ANEB DOTKNĚME SE KRKONOŠ

4. ročník smyslové výstavy o přírodě Krkonoš nejen pro nevidomé ve Vrchlabí. Přihlášky, informace: oev@knap.cz, tel. 499 456 322, nutno se objednat předem. Čas prohlídky pro dvacetičlennou skupinu: 2 hodiny

NEJVÍCE JE MORÁLNÍ, ENERGIE SOLÁRNÍ!

Nový projekt v nabídce SEVERu

Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory získalo nový projekt, zaměřený na alternativní zdroje energie. Cílem projektu je seznámit žáky, studenty, pedagogy i širokou veřejnost se zásadami směřování k trvale udržitelné spotřebě energie v České republice. V jeho rámci bude SEVER rozvíjet a realizovat výukový program zaměřený na obnovitelné zdroje energie a na šetření energie v domácnosti. Proběhnou i semináře pro učitele zaměřené na alternativní zdroje energie, jak se vyrovnat s tímto tématem ve výuce. Vzniknou informační plakáty a pracovní listy pro studenty a učitele. Účastníci získají aktuální informace o stavu obnovitelných zdrojů v ČR a ve světě. Součástí semináře bude ukázka výukového programu a beseda o praktickém využití solární energie ve škole, ukázky přístrojů s pohonem solární energií (solární vařič, solární hračky a jiné). V rámci akcí, které SEVER pořádá, i široká veřejnost získá informace o zdrojích energií či udržitelném rozvoji.

Lektoři: Ing. Jaromír Kvasnička a Ing. Eliška Knížková, SEVER; Mgr. Jan Balcar, Ph.D., ZŠ Úpice-Lány a další odborníci

Účastnický poplatek: 150 Kč

(v ceně je zahrnut oběd a drobné občerstvení)

Termíny: 3. října 2007, 10:00–14.30 h.

17. května 2008, 10.00–14.30 h.

Místo konání: SEVER Horní Maršov

Přihlášky: do 26. září 2007 resp. 9. 5. 2008, e-mailem: sever-hm@ekologickavychova.cz; na tel.: 499 874 280, 739 203 205; poštou: SEVER, Horní Maršov 89, 542 26

Projekt je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

SEVER – Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory, Královéhradecký kraj a INEX SDA Kostecké Horky
vás zvou na

8. SETKÁNÍ ŠKOL A INSTITUCÍ ROZVÍJEJÍCÍCH EKOLOGICKOU VÝCHOVU V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI

KAPRADÍ 2007

Tradiční a nejrozsáhlejší akce ekologické výchovy, konaná za podpory Královéhradeckého kraje a pod záštitou hejtmana. Setkání, výměna zkušeností, seznámení se současnými trendy EV, udělování cen za rok 2008, praktické dílny.

Hlavní téma: **Život na venkově – krajina a lidé. | Koná se v pátek 16. listopadu 2007, od 8.30 do 16.30**

Středisko ekologické výchovy INEX-SDA Modrý dům Kostecké Horky.

Akce je určena pedagogickým pracovníkům, zástupcům státní správy a samosprávy, institucím a organizacím, které se zabývají ekologickou výchovou. V září budou rozesílány písemné pozvánky školám a dalším organizacím – nutno se přihlásit předem. Bude zajištěna doprava z Hradce Králové + zastávky na trase.

Účastnický poplatek včetně občerstvení: 200,- | Informace a přihlášky: Yva Piňosová, SEVER Horní Maršov, 499 874 280, 739 203 205, sever-hm@ekologickavychova.cz, www.ekologickavychova.cz

ZÁSTUPCI ORGANIZACÍ ZAPOJENÝCH DO PROJEKTU KAPKA 21 SE TAKÉ UČÍ!

Je vůbec nutné, aby se vzdělavatelé museli ještě vzdělávat? Nepochybně je, a proto v rámci projektu Kapka 21 pořádá středisko SEVER spolu s koordinátorem pro Pardubický kraj Ekocentrem Paleta cyklus dvoudenních seminářů, určených zástupcům organizací zapojených do projektu, díky kterým mohou střediska rozšířit i zkvalitnit nabídku svých služeb pro veřejnost a vzájemně si předávat cenné zkušenosti. Semináře jsou sestavovány s důrazem na soulad teoretické i praktické stránky a zejména využitelnost získaných informací.

První z řady seminářů proběhl v říjnu 2006 v pobytovém středisku SEVER v Horním Maršově a byl zaměřen na využitelné metody, principy, nástroje a produkty ekoporadenství. Aby si účastníci odpočinuli od teorie, měli možnost si také prohlédnout středisko i bývalou faru, kterou SEVER využívá hlavně k výukovým a vzdělávacím aktivitám.

V listopadu 2006 ve středisku RUCE Křínice byly účastníkům prezentovány metody a formy výukových programů pro dospělé a cenné praktické rady, například co neopomenout, aby akce byla úspěšná. Proběhla debata s výměnou zkušeností, jak přilákat veřejnost na akce. Hostitelské středisko prezentovalo svoji činnost a předvedlo ukázkou výukového programu.

V únoru 2007 následoval seminář v České Skalici ve středisku Vila Čerych s velmi žádaným tématem – Public relation organizace. Účastníci se dozvěděli, co všechno se skrývá pod tímto pojmem, se způsobem oslovování médií, psaním tiskových zpráv i monitorováním mediálních výstupů. Velmi zajímavý byl pro účastníky také audit vlastních tiskových materiálů a rámcový návrh na změny. Zároveň měli možnost vyzkoušet přípravu tiskové zprávy reálné nebo fiktivní akce a prezentovat ji ostatním.

Zatím poslední seminář proběhl v květnu 2007 v Orlických horách ve Ville Nova Uhřínov a tentokrát byl zaměřen na dobrovolnictví a MAS (Místní akční skupina). Seminář byl výjimečný svou praktičností, protože probíhal převážně v terénu s řadou tematicky navazujících exkurzí a odborným výkladem. Účastníci navštívili například Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách, Památník Jarmily Haldové v Sedloňově, Utzův Betlém v Olešnici, v Neratově proběhlo setkání se zástupci Sdružení Neratov, které se podílí na obnovení poutního místa smíření. Dále proběhla prezentace činnosti Místní akční skupiny SPLAV a exkurze na Statek Uhřínov. Zástupci některých organizací se s účastníky podělili o zkušenosti s českými a zahraničními dobrovolníky a jejich přínosem pro projekty. Na závěr proběhla prohlídka skanzenu Villa Nova Uhřínov.

A co ještě čeká? Závěrečný seminář plánovaný na září 2007, který proběhne v novém pobytovém středisku Ekocentra PALETA v Oucmanicích.

Závěrem připomeňme, že projekt KAPKA 21 je zaměřen na vznik a rozvoj poradenských, vzdělávacích či osvětových středisek v Královéhradeckém a Pardubickém kraji a je určen především pro dospělou veřejnost. Po dobu dvou let bude na nejrůznější aktivity využito téměř 18 mil Kč z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

Věra Petruš, sever-adm@ekologickavychova.cz

KAMPAŇ SVĚT V NÁKUPNÍM KOŠÍKU – ZATÍM V JINÝCH KRAJÍCH

Při příležitosti „Světového dne pro Fair Trade“ (připadl na 12. května 2007) proběhly v Praze, Brně, Olomouci, Plzni, Ostravě, Opavě, Zlíně a dalších městech nejrůznější akce kampaně „Svět v nákupním košíku“ – patřily k nim informační stánky, promítání i koncerty. Kampaň upozorňovala české spotřebitele, že existuje souvislost mezi tím, co spotřebováváme a některými problémy rozvojových zemí. Současně představila značky Fairtrade, FSC a Bio, které zaručují, že na naše nákupy nedoplácí životní prostředí nebo obyvatelé rozvojových zemí.

Z široké palety možných problémů organizátoři vybrali tři hlavní témata, kterým kampaň věnovali:

1. „Dětská práce v nákupním košíku“. Podle statistik ILO na světě pracuje více než 218 milionu dětí a mnoho z nich vyrábí zboží pro trhy vyspělých zemí včetně České republiky. Zvláště výstižný je příklad kakaa: na kakaových plantážích v Ghaně a na Pobřeží Slonoviny pracuje v hazardních podmínkách víc než čtvrt milionu dětí; pro většinu z nich je čokoláda nedosažitelný luxus.

2. „Chudoba v nákupním košíku“. Především chudoba malých zemědělců v rozvojových zemích, kteří pěstují běžné samozřejmosti našeho všedního dne, jako je káva, bavlna, banány, rýže a jiné, je alarmující. Zemědělci si často nemohou dovolit ani to základní – výživnou stravu pro sebe a svou rodinu, zdra-

votní péči, základní vzdělání pro své děti. To se však u pokladny v supermarketu nedozvíme...

3. „Životní prostředí v nákupním košíku“, konkrétně kácení tropických lesů. Zhruba polovina tropického dřeva dovezeného do Evropy je pokácena nelegálně. Jen v případě České republiky, kde obliba tropického dřeva v posledních letech narůstá, to znamená desítky tisíc stromů ročně pokácených bez respektu k původním obyvatelům a jedinečnému přírodnímu bohatství tropických lesů.

I ze stručného přehledu je jasné, že vybraná témata se dotýkají každého z nás. Letošní kampaň je proto do dalších let inspirací i pro jedince či kolektivy v Královéhradeckém kraji. Co pro to můžete udělat? Podpořit kampaň a zapojit se jako dobrovolník, škola, firma, či organizace! A ovšem i nakupovat výrobky Fairtrade, FSC a bio.

Připojujeme **přehled internetových odkazů**, které zájemcům poskytnou podrobnější přehled o tématu než tato stručná informace a pomohou s přípravou případného zapojení do akcí v příštím roce:

- <http://www.fairtrade.cz/>
- o kampani – <http://www.svetvnakupnimkosiku.cz/o-kampani/co-je-cilem-kampane/>

- o možnosti zapojení – <http://www.svetvnakupnimkosiku.cz/o-kampani/jak-se-zapojit/>
- o dětské práci – <http://www.svetvnakupnimkosiku.cz/temata-kampane/detska-prace/>
- o chudobě – <http://www.svetvnakupnimkosiku.cz/temata-kampane/chudoba/>
- o životním prostředí – <http://www.svetvnakupnimkosiku.cz/temata-kampane/zivotni-prostredi/>
- přehled prodejních míst výrobků Fair Trade – <http://www.fairtrade.cz/index.php?clanek=72>
- přehled prodejních míst biovýrobků, biovýrobů a ekofarem – <http://www.biospotrebitel.cz/index.php?pageByReferenceName=adresar>
- přehled prodejních míst a výrobců výrobků FSC – http://czechfsc.cz/cz/index.php?p=FSC_vyroby_v_obchodech
- „Nekup to! Environmentálně šetrné nakupování“ (publikace Ekologického institutu Veronica) – <http://www.veronica.cz/?id=77>

(red)

Podle materiálů Společnosti pro Fair Trade a rozvojové vzdělávání

sarka.spackova@fairtrade.cz, <http://www.fairtrade.cz>

SÍŤ ENVIRONMENTÁLNÍCH INFORMAČNÍCH A PORADENSKÝCH CENTER PRO PÉČI O MOKŘADY A VODU V KRAJINĚ – MOŽNOST ZAPŮJČENÍ VÝSTAVY

Voda má mimořádný význam pro stav krajiny i život lidí v ní. Ve struktuře EVVO je jí však věnována nedostatečná a navíc jednostranná pozornost. Proto byl iniciován projekt s názvem „Síť environmentálních informačních a poradenských center pro péči o mokřady a vodu v krajině“, jehož cílem je zvýšit znalosti lidí, kteří různým způsobem ovlivňují stav mokřadů a pohyb a funkci vody v krajině. Speciální pozornost věnuje rybníkům a jejich racionálnímu a šetrnému managementu, obnově mokřadních biotopů a způsobu uplatňování Rámcové směrnice o vodách (Směrnice 2000/60/ES).

Projekt vznikl v Jihočeském kraji, byl zahájen k 1. říjnu 2006 a končí v srpnu 2008. Jeho záměry budou naplňovány ve formě kurzů a seminářů s edicí elektronických a tištěných materiálů, a v jeho rámci vznikne síť poradenských a informačních center; v nich budou zajišťovány nejen zmíněné vzdělávací akce, ale poskytovány i další informační služby. Cílovými skupinami projektu jsou pracovníci státních úřadů na úrovni ministerstev, krajů a pověřených obcí, pracovníci správ CHKO a NP, ČIŽP, hygienici, vlastníci rybníků a drobných vod i subjekty na nich hospodařící, členové a pracovníci NNO, představitelé obcí, projektanti malých vodních děl a revitalizací vod i další zájemci.

Tento projekt je spolufinancován
Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Na realizaci projektu se podílí několik organizací z Třeboně – ENKI, o. p. s., Střední odborné učiliště rybářské a Ústav systémové biologie a ekologie AV ČR, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích a Výzkumný ústav rybářský a hydrobiologický ve Vodňanech.

V letošním roce vznikla v rámci projektu **putovní výstava „Mokřady a voda v krajině“**. Skládá se z 22 posterů o velikosti 70 x 100 cm věnovaných různým aspektům funkcí, ohrožení a ochrany mokřadů i pohybu vody v krajině a je zaměřena především na laickou veřejnost. Organizátoři předpokládají její instalaci na několika desítkách míst. Poprvé byla prezentována 3.–5. května 2007 v rámci XVII. vodňanských rybářských dnů. **Výstavu je možno objednat i do Královéhradeckého kraje** prostřednictvím koordinátorky projektu Ing. Jany Šulcové.

*Další informace: Ing. Jana Šulcová
724 154 829, sulcova@enki.cz*

PROBÍHÁ PROJEKT „OBOJŽIVELNÍK ROKU“

Ve spolupráci odborníků-zoologů a různých institucí a sdružení se uskutečňuje projekt „**Obojživelník roku**“, který má dva hlavní cíle – probudit zájem veřejnosti o obojživelníky a plazy a v dlouhodobém výhledu pomoci zastavit ubývání těchto živočichů. Je to totiž především negativní působení lidské činnosti, které vyvolává mizení jejich populací.

Obojživelníci jsou většinou lidí opomíjeni, protože pro člověka nemají zdánlivě žádný význam – jsou však součástí našeho kulturního a přírodního dědictví, indikátory (ukazateli) kvality životního prostředí a spolu s plazy představují také nenahraditelnou součást potravních řetězců (např. pro dravé ptáky).

„Teoretická“ ochrana v podobě zákonů pro zachování obojživelníků nestačí. Jsme svědky, jak některé zájmové skupiny neustále degradují a ničí jejich stanoviště, i toho, že řada obětavých lidí se snaží provádět praktickou ochranu formou záchranných odchytů a přenosů zvířat u silnic, obnovováním a budováním tůňek apod. (o jednom z příkladů – akci Muzea přírody Český ráj v Prachově – informujeme i v tomto čísle Ekotonu). Podnětem k tomu, aby se o obojživelnících více psalo a mluvilo ve sdělovacích prostředcích a aby si lidé uvědomili, že dávní předci současných obojživelníků jsou i našimi předky a podle toho se k nim chovali, má být každoroční vyhlašování „Obojživelníka roku“ (možná střídavě s „Plazem roku“).

Pro letošní rok výbor České herpetologické společnosti vybral skokana ostronosého (*Rana arvalis*), jednu z nejohroženějších žab v České republice.

(red)

Skokan ostronosý (*Rana arvalis*)

obojživelník roku 2007

Kriticky ohrožený druh. Rozmnožuje se pouze v nádržích se zachovalým pobřežním porostem. Vyskytuje se v mokřinách blízko rozmnožovacích nádrží. Je pozoruhodný tím, že se samci v období rozmnožování zbarvují do modra. K rozmnožování dochází jen několik dnů po ukončení zimování, u nás na přelomu března a dubna. Období rozmnožování trvá obvykle jen jeden týden. Potom žáby opouštějí vodní prostředí a modré zbarvení samců se ztrácí.

Hlavní ohrožující faktory, vyplývají z negativní činnosti člověka:

- vysoušení mokřadů
- vysoká koncentrace ryb, hnojení a jarní vypouštění rybníků
- přemnožení predátorů (např. prase divoké a norek americký)

Pomoc:

- ochrana lokalit výskytu
- vyloučení negativní činnosti člověka

KALENDÁŘ AKCÍ PRO VEŘEJNOST

ORGANIZACÍ ZABÝVAJÍCÍCH SE OCHRANOU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI
(ČERVEN 2007–ČERVEN 2008)

Co všechno pro lidi kolem sebe dělají organizace, zabývající se v Královéhradeckém kraji ochranou životního prostředí, lze vyčíst z „Kalendáře akcí pro veřejnost“, který za finanční podpory Královéhradeckého kraje vydal SEVER, a to díky textovým příspěvkům dalších organizací, které se v kalendáři představují. Jde o semináře, tábory, jarmarky, řemeslné dílny, výstavy, brigády, oslavy Dne Země, tradiční lidové slavnosti, osvětové akce a přednášky, hrátky pro rodiče s dětmi, akce pro školy... a k tomu pěkné fotografie a informace o pořadatelských organizacích.

Kalendář můžete objednat na adrese

sever-hm@ekologickavychova.cz, tel. 499 874 280.

Kalendářem listujeme na další straně... ►

Listujeme kalendářem ...

... a vybíráme programy pro 1. pololetí školního roku 2007/2008 (ty, které nejsou uvedeny jinde v tomto čísle EKOTONu). Podrobnější informace viz kalendář a u pořadatelů.

1. září 2007

festival ZAVÍRÁNÍ PRÁZDNIN

Modrý dům, Kostecké Horky čp. 25
www.inexsda.kosteckehorky.cz, tel. 494 547 012

8. září 2007

exkurze PTAČÍ OBLAST ROŽĎALOVICKÉ RYBNÍKY

www.vpcso.cz, www.jaro.jaromer.cz, tel. 603 847 189

8–16. září 2007, od 9:00

5. ročník hry PŘÍHODY Z PŘÍRODY

Muzeum přírody Český ráj, Prachov
www.mpcr.cz, tel. 732 858 380

15. září 2007, 14:00–17:00

dílňa VLNĚNÝ DEN

Modrý dům, Kostecké Horky čp. 25
www.inexsda.kosteckehorky.cz, tel. 494 547 012

15. září 2007

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ TRUTNOV

Krakonošovo náměstí, Trutnov
sever-dotek@ekologickavychova.cz, www.ekologickavychova.cz

16. září 2007

MEZINÁRODNÍ DEN OCHRANY OZÓNOVÉ VRSTVY

20. září 2007 – UKLIĎME SVĚT

22. září 2007 – EVROPSKÝ DEN BEZ AUT

1. října 2007 – SVĚTOVÝ DEN LIDSKÝCH SÍDEL

4. října 2007 – SVĚTOVÝ DEN ZVÍŘAT

6. října 2007

monitoring ptáků - EVROPSKÝ FESTIVAL

(Čapí odysea; Jak je to s ptačím zpěvem)
fara Církve bratrské v České Skalici, Tyršova 285
tel. 775 042 228

10. října 2007 – MEZINÁRODNÍ DEN ZA OMEZENÍ PŘÍRODNÍCH KATASTROF

13. října 2007, 14:00–17:00

dílňa s výstavou BRAMBOROVÝ DEN

Modrý dům, Kostecké Horky čp. 25
www.inexsda.kosteckehorky.cz, tel. 494 547 012

16. října 2007 – SVĚTOVÝ DEN VÝŽIVY

20. října 2007 – DEN STROMŮ

24. října 2007 – DEN OSN

1. listopadu 2007 – BONNSKÁ ÚMLUVA

3. listopadu 2007 – DEN BEZ PESTICIDŮ

3. listopadu 2007, 14:00–17:00

festival TORO NAGAŠI, JAPONSKÝ SVÁTEK SVĚTEL

Modrý dům, Kostecké Horky čp. 25
www.inexsda.kosteckehorky.cz, tel. 494 547 012

15. listopadu 2007 – MEZINÁRODNÍ NEKUŘÁCKÝ DEN

16. listopadu 2007

krajská konference EVVO KAPRADÍ 2007

1. prosince 2007, 14:00–17:00

VÁNOČNÍ DÍLNA

bývalá škola v Kosteckých Horkách
www.inexsda.kosteckehorky.cz, tel. 494 547 012

12. prosince 2007 – RAMSARSKÁ ÚMLUVA

15. prosince 2007, 13:00–17:00

Den otevřených dveří na Záchraně stanic v Jaroměři – VÁNOCE PRO ZVÍŘÁTKA

www.jaro.jaromer.cz, jarojaromer@seznam.cz,
tel. 603 847 189

17. prosince 2007 – ÚMLUVA O SVĚTOVÉM DĚDICTVÍ

22. prosince 2007, 10:00–15:00

beseda a dílny ZVÍŘÁTKOVÉ VÁNOCE

Terénní stanice mladých ochránců přírody ve Vrchlabí,
Útulek pro handicapovaná zvířata ve Vrchlabí
www.krnep.cz, oev@krnep.cz

26.–31. prosince 2007, 13:00–16:00

4. ročník výstavy s dílnou BETLÉMY

Muzeum přírody Český ráj Prachov
www.mpcr.cz, tel. 732 858 380

29. prosince 2007 – MEZINÁRODNÍ DEN BIOLOGICKÉ ROZMANITOSTI

18. ledna 2008, 18:30

přednáška o výstavbě školy v Himálaji SLUNEČNÍ ŠKOLA

bývalá fara Horní Maršov
sever-dotek@ekologickavychova.cz,
www.ekologickavychova.cz, tel. 739 203 208

ZEMĚ VE ZNAMENÍ KIWI – I. ČÁST

Pojem „kiwi“ – v českém přepise obvykle „kivi“ – má dvojí význam, byť v obou případech jde o produkt přírody – ovoce, a především starobylý rod nelétavých ptáků, který se stal národní ikonou Nového Zélandu. Rovnou uvedme, že intenzita využívání tohoto symbolu asi nemá ve světě obdoby. Značka „Kiwi“ je v ostrovní zemi bezmála na všem – v názvech bank, cestovních kanceláří, nejrozličnějších výrobků od potravin a nápojů po sportovní potřeby, na dopravních značkách, ptačí reliéf zdobí zdejší jednodolarovou minci či kdejaký suvenýr. A tak ani při procházce novozélandskými městy kivi nevymizí z pohledu, neboť jeho kresba či alespoň silueta je na každém druhém billboardu nebo

třeba na tričku, které si tu koupil mnohý zahraniční turista.

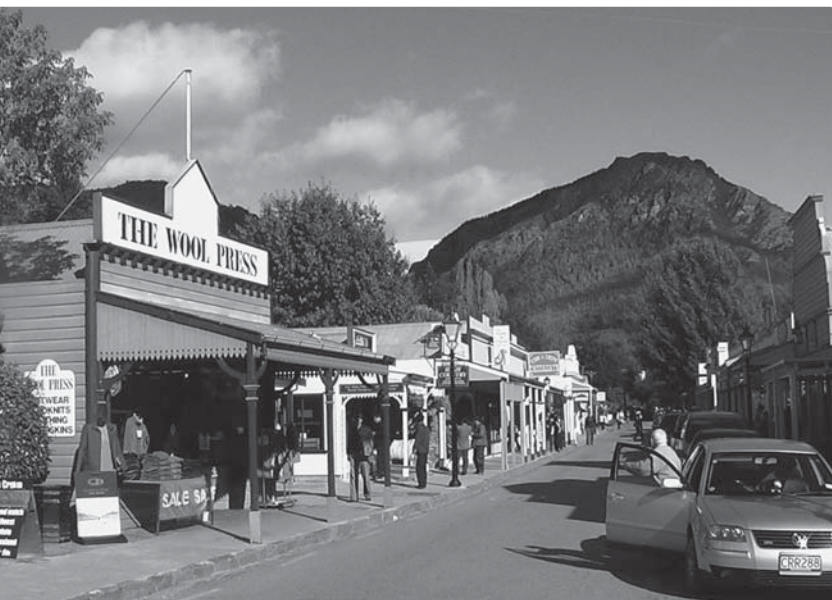
Kivi proto sehrává pozitivní roli ve vývoji ekologického citění zdejšího obyvatelstva, a to zase přispívá péči o prostředí a přírodu, hlavní magnet pro narůstající zástupy zahraničních návštěvníků. Je to dobře uzavřený kruh... Za posledních dvacet roků stoupl počet zámořských turistů na Novém Zélandu čtyřnásobně – z šesti set tisíc počátkem 80. let minulého století na současných dva a půl milionu osob ročně, a to v zemi, která má necelé čtyři miliony obyvatel. Turistický průmysl tak přináší obživu stále větší části Novozélandanů a upevňuje jejich zájem o zachování i využívání nádherné krajiny a světově unikátní přírody

ostrovní země, asi čtyřikrát větší než Česko.

Aby všechno fungovalo jak má, nemají tu jen ministerstva ►

↑ Kulturní krajina v centrální části novozélandského Jižního ostrova.

✦ Rekonstruované zlatokopecké městečko Arrowtown.

✦ Mořem vypreparovaný skalní útvar v zátoce Cathedral Cove.

15 000 km²; k tomu 19 mořských rezervací a 2 chráněné mořské oblasti. Spravuje také tisíce kilometrů turistických stezek a při nich 900 samoobslužných záchytných srubů pro sportovní pěší turistiku (*hiking*, i když zde spíše používají termín *tramping*) a ještě mluví soukromým majitelům do péče o cca 650 km² pozemků chráněných z krajinářských či vědeckých důvodů.

Zdálo by se tedy, že v pohledu ekologa je vše „oukej“ a že můžeme jen závidět. Skutečnost – jak to bývá – je však složitější a může být pro nás v mnohém poučením. V podstatě lze konstatovat, že Nový Zéland, ač má nádhernou a pro nás exotickou přírodu, je **zemí environmentálních paradoxů**. Namátkou:

■ 70 % původních lesů (buše) bylo během kolonizace ostrovů zlikvidováno a je využíváno hlavně jako zemědělská půda; soukromý vlastník může i dnes vykloučit čtvereční kilometry lesa a změnit je v pastvinu, ovšem zbylých 30% novozélandského území je většinou nedotčeným původním pralesem, do jehož odlehlých oblastí lze proniknout často jen náročným expedičním způsobem (u nás je lesnatost přibližně stejná, ovšem prakticky v celé rozloze jde o druhotné hospodářské lesy) a v neprůchodných džunglích jsou nepochybně místa, jichž se lidská noha ještě nedotkla.

turistiky, či zemědělství a lesnictví, ale především Department of Conservation (DOC), což lze volně přeložit jako ministerstvo ochrany přírody a památkové péče^{*)}. Ministerstvo, naštěstí pro zdejší obyvatelé i světovou veřejnost, zdaleka

není jen úřadem, ale především výkonným orgánem, který má ve správě víc než 30 % území státu – zejména 14 národních parků na ploše 25 000 km², dvě desítky lesních parků na 18 000 km² a 3500 přírodních rezervací o rozloze

^{*)} V zemi, jejíž historie reálně začíná evropskou kolonizací před 170 lety, mu však památková péče asi příliš starostí nepřibírá a zahrnuje například péči o nemnoho pozůstatků opuštěných průmyslových a důlních objektů z přelomu 19. a 20. století. *Spíše pro pobavení:* v oblasti Lake Tekapo nás vedly směrovky za údajně historickým kostelem Dobrého pastýře – ukázalo se, že pochází z roku 1935. *A k podivení:* Ve Waihi vloni nákladem v přepočtu přes 60 milionů Kč o 300 m přesunuli zděnou důlní čerpadlovou strojovnu (řekl bych, že typicky ošklivou), aby z ní učinili dominantu městečka – tato zřejmě jediná zdejší „památká“ vznikla v roce 1904.

■ Z jedinečné původní fauny Nového Zélandu nezbylo téměř nic, když desítky ptačích druhů byly vyhubeny ještě před koncem 19. století (viz dále), nicméně to, co zůstalo, je světovým unikátem a předmětem intenzivní ochrany – třeba živoucí zkamenělina 225 milionů let „starý“ plaz hatterie-tuatera s lichým temenním okem, nebo kivi, poslední žijící příbuzný vyhynulých moa. Přesto nejsou vyloučena překvapení – asi největším z nich byl v roce 1948 objev nelétavého chřástala takahe, který byl od r. 1849 podle kostí znám jako vymřelý pravěký druh; v horách národního parku Fjordland ještě přežívá populace posledních asi 200 kusů. A občas se objeví i hlášení – nejspíš ale mylná – o údajném spatření moa v odlehlých částech divočiny.

■ Kolonisté zde naopak vysadili desítky nepůvodních druhů od pěvců až po velké savce, jejichž existence je dnes dokonce prvořadým politickým problémem, řešeným na vládní a parlamentární úrovni. Ekologové po právu prohlašují, že introdukovaná lovná zvěř ničí původní přírodu a nemá na Zélandu „domovské právo“ (proto také ve zdejších národních parcích vám nabídnou a zdarma vystaví povolenku na odstřel jelena), jejich odpůrci zase argumentují tím, že lov je součástí životního stylu a zábavy významné části obyvatelstva.

Přestože se zaměříme jen na mosaiku vybraných zajímavostí, využitelných v ekologickém vzdělávání a výchově, v jediném článku není možné vystihnout tvářnost a specifika novozélandské přírody – materiál jsme proto připravili ve dvou dílech. Jde o poznatky české „Expedice KIWI 2007“, která letos

na jaře během dvou měsíců ostrovní zemi projela na trase dlouhé 7500 km a na stezkách v divočině národních parků pěšky zdolala dalších asi 450 km.

Ochuzená Noemova archa

Navštíví-li Nový Zéland evropský přírodovědec, nepochybně

si připadá jak Alenka v říši divů a v terénu si v podstatě „neškrtně“; lapidárně řečeno, pozná-li některý z druhů či rodů zdejších rostlin – stromů či bylin – může téměř s jistotou konstatovat, že jde o taxon nepůvodní, ať již záměrně vysazený či náhodně zavlečený... Zdejší unikátní příroda se totiž vyvíjela v 70 milionů let trvající izolaci od ►

↑ *Takahe je jedním z nejvzácnějších ptáků světa.*

➡ *Z Austrálie bylo na Nový Zéland vysazeno několik druhů klokanů.*

ostatního světa a získala tak jedinečnou tvářnost (v jistém smyslu je obdobou proslavených Galapág). Pro poznání jejího vzniku se musíme ohlédnout hluboko do geologické historie. Nový Zéland byl již před 130 miliony let součástí prapevniny Gondwana – jejím zbytkem zůstala značná část Jižního ostrova s žulovými masívy hor a fjordy (v mnoha ohledech připomínající také geologicky starou oblast Skandinávského štítu v Evropě), zatím co Severní ostrov tvoří podstatně mladší masivy sopek a sedimentární horniny (průměrné stáří zdejšího georeliéfu je nižší než 10 000 roků).

Pevninským mostem byl Nový Zéland s ostatním světem spojen naposledy před 70 milióny lety – tedy v době před vznikem savců – ale poté se v důsledku kontinentálního driftu (posunu světadílů) spojení přerušilo a ostrovní země začala svoji osamělou pouť Tichým oceánem (i když určitá „pouta“ s Austrálií se ještě dočasně vytvořila). S výjimkou dvou druhů netopýrů a mořské fauny zde pro-

to nikdy nežily původní druhy savců a téměř tu chybí plazi, zatím co ptáci obsadili všechny ekologické niky a rozvinuli se do nevídaných forem. V prostředí, kde chyběli čtyřnozí predátoři, řada druhů ztratila schopnost létat. Jmenujme z nich alespoň dvě skupiny. Chrástaly – k jejichž nelétavým představitelům patří například weka (*Gallirallus australis*) a takahe (*Notornis mantelli*), a smutným osudem vyhubení postižený moa.

Ještě v historické době žilo na Zélandu 12 druhů moa (včetně poddruhů celkem 24 taxonů) od velikosti krocana až po největší ptáky, kteří kdy obývali Zemi a dosahovali výšky 4 metrů.

V lesním prostředí ostrovů hráli moa ekologickou roli kopytníků a pro Maory, kteří někdy na počátku našeho letopočtu a především od 12. století ostrovní zemi osídlovali, představovali důležitý zdroj bílkovin. Během několika století byli bezesbýtku vyhubeni (i když poslední z nich možná zmizeli až počátkem evropské kolo-

nizace). S Maory přišli na ostrov první predátoři – psi, dále prasata a zřejmě i krysy. Ovšem největší vlna záměrně vysazovaných zvířecích přistěhovalců se zvedla v 19. století s přílivem osadníků z Evropy – od evropských pěvců, zajíců, králíků a naopak drobných šelem k jejich hubení (což se obrátilo především proti původní zvěři včetně kivi, novozélandské „ikony“), přes australské klokany a zejména vačice (všeobecně nenáviděnému kusu liščímu, *Trichosurus vulpecula*, věnujeme samostatnou pasáž v příštím čísle) až ke kopytníkům rozmanitého původu – americkým wapiti a jelencům, asijským sikům či tahrům, evropským kozorohcům, kamzíkům. Od poloviny 19. století byl také téměř souvisle zalesněný Zéland měněn v pastvinu, což zasadilo další ránu původní zvěři i rostlinstvu; do konce 19. století bylo z původní fauny vyhubeno celkem 58 ptačích dru-

◀ Skalní brána v Cathedral Cove je vyhledávaným turistickým objektem.

hů a zůstalo z ní jen něco přes 40 hnízdicích druhů. A tak není divu, že řada odborných i populárních publikací, věnovaných zdejší přírodě, začíná – či končí – nostalgickým povzdechem, že „Nový Zéland už nikdy nebude jako dřív...“

Stejně jako v jiných rozvinutých zemích je dnes novozélandská příroda předmětem intenzivní ochrany – šancí pro dílčí úspěchy nejsou jen obrovské plochy většiny národních parků (například území NP Fjordland je trojnásobkem rozlohy Královéhradeckého kraje), ale paradoxně také nevelké ostrůvky v Tichém oceánu. Ty lze totiž intenzivním odchylem zbavit predátorů (šelem a krysy), lze tam i zakázat vstup veřejnosti a vytvořit skutečně bezpečná refugia pro ohrožené druhy.

Kivi – symbol ostrovní země

Rod nelétavých ptáků kivi (*Apteryx*), řazený do nadřádu běžců (*Palaeognathae*), patří k endemitům novozélandské fauny (kpůvodním a jinde nežijícím druhům), které měly to štěstí, že přes mnohá ohrožení přežily ve zdejších lesních porostech dodnes; otázkou však zůstává jejich další osud. Patří do příbuzenství vymřelých/vyhubených ptáků moa, z žijících forem je blízký kasuárům a pštrosům emu, a přírodovědci rozlišují celkem 5 druhů, obývajících jen některé části Nového Zélandu. Početnost populace nejhojnějšího kivi hnědého (*Apteryx australis*) na Severním ostrově dosahuje asi 35 000 kusů; v horách a na západním pobřeží Jižního ostrova nejhojnějšího kivi skvrnitého (*Apteryx haastii*) je asi 20 000 jedinců, naopak kivi malý (*Apteryx owenii*) čítá posledních asi 1300 kusů. Všechny druhy patří k ohroženým.

Kiviové mají řadu zajímavých adaptací, souvisejících se ztrátou

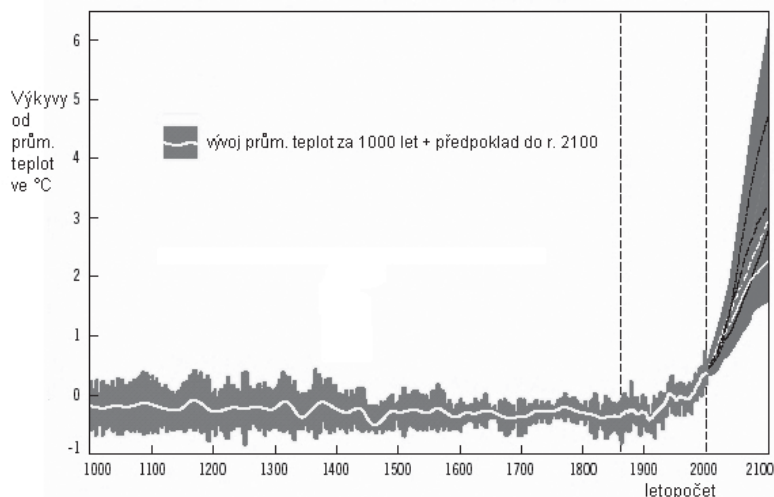

létání, nočním životem a způsobem hledání drobné živočišné potravy (larev a červů) pod povrchem bažinatého terénu – zakrnělá křídla, krycí pera bez paprsků podobná spíše srsti, kosti bez pneumatizace, dlouhý mírně zahnutý zobák s hmatovými chlupy (vibrisy) u kořene a s nozdrami posunutými až na konec, s dobře vyvinutým čichem a naopak s malými očima a slabým zrakem. Přestože dosahují velikosti domácí drůbeže (hmotnost samců velkých druhů až do 3,3 kg), ztráta letové schopnosti vedla k tomu, že samice kladou vejce asi desetkrát větší než slepičí (až 450 g). Žijí v párech a dorozumívají se poměrně výrazným flétnovým hvízdáním.

Při snůšce jediného vejce je reprodukční schopnost kiviů poměrně malá, tím spíše, že místy až 95 % mláďat padne za oběť vysazeným predátorům – asi dvě třetiny vačicím possum a zbytek tchořům. Novozélandští ochránci přírody proto organizují řadu akcí k jejich zachování vč. veřejných informačních kampaní a intenzivní likvidace škůdců – největší nadějí na úspěch má vytváření „bezrizi-

kových“ stanovišť, ať již na izolovaných ostrůvcích, nebo oploceňovaných zón ve chráněných územích (např. v NP Te Urewera), v nichž je „škodná“ tlumena a které jsou po dostatečném rozmnožení kiviů otevírány k posílení okolní volně žijící populace.

Přestože se jedinečný kivi stal národním symbolem ostrovní země, je paradoxem, že vzhledem k nočnímu způsobu života v neprůchodném buši ho naprostá většina Novozélandanů ve volné přírodě nikdy nespatriila. Lze ho sice zahlédnout v šeru nocturnárií záchranných stanic, ale jedinou šancí pro fotografování ve volné přírodě skýtají deštné pralesy na Stewartově ostrově, nejjižnější výspě Nového Zélandu. Zdejší populace poddruhu *Apteryx australis lawryi* totiž výjimečně aktivuje ve dne. Vpravdě expedičním způsobem v kopcích a bažinách za ním putovala naše Expedice KIWI 2007, jejíž poznatky tlumočí tento článek. Evropa se seznámila s kivim poměrně pozdě – první kožku přivezl do Evropy v roce 1811 Andrew Barclay, kapitán britského korábu Providence, a britský přírodovědec ►

George Shaw o dva roky později druh popsal a zařadil do zoologického systému.

Politiky i veřejnost trápí hrozba globálního oteplení

Stoupající koncentrace oxidu uhličitého v ovzduší, přímo korelující s vzestupem průměrných teplot na Zemi a následně stoupající hladina světového oceánu v důsledku úbytku mas věčného sněhu a ledovců, se stává noční můrou celé tichomořské oblasti. Ostrovní a přímořské oblasti jsou vývojem klimatu ovlivněny více než nitro „starých“ kontinentů, ale přesto pro nás mohou být významným modelem a zdrojem poučení. I když od roku 1950 se průměrná teplota na Novém Zélandu zvýšila jen o 0,4 °C, ročně ubylo 10–20 mrazových dní (proto mimo jiné stoupá například produkce semen v listnatých lesích), mnohé horské ledovce ubyly o celé kilometry délky a hladina oceánu stoupla již o 7 centimetrů!

Novozélandští ekonomové a politici neberou klimatický vývoj na lehkou váhu – hmatatelným dokladem toho je i skutečnost, že již dnes podnikatelé začínají váhat s investicemi v pobřežních oblastech. A přitom zdejší výše položená

krajina není ohrožena mořskou záplavou tolik, jako některé ploché polynéské atoly, které se v dalších desetiletích nejspíš stanou neobyvatelnými. Vláda i regionální orgány veřejné správy proto v dlouhodobém plánování krajiny a hospodářského rozvoje kalkulují s vizí, že do roku 2080 mohou průměrné teploty stoupnout až o 3,5 °C a spolu s rozkolísaným počasím budou mít převážně negativní vliv na nejrůznější oblasti lidské činnosti a existence; i případné pozitivní změny (většinou dočasné) provází vždy nějaké „ale“...

Stručné závěry z oficiálních prognóz vlivů globálního oteplení:

■ **Pobřežní oblasti.** Zmenší se o zaplavené plochy, vzroste eroze, stoupne zasolení půdy, přibude bouří.

■ **Ekosystémy.** Prohloubí se ohrožení zejména vysokohorských ekosystémů a druhů, mořská záplava zničí ekologicky cenné pobřežní mokřady, přibude invazních druhů.

■ **Lesní hospodářství.** Hospodářské dřeviny na většině území porostou rychleji, vzroste výnos i na méně produktivních plochách, lesy však budou více ničeny bouř-

mi i požáry a jejich půdy stoupající erozí (na východě Severního ostrova se naopak očekává méně srážek a nižší produkce).

■ **Zemědělství.** Do roku 2030 vzestup produkce asi o 20 %, poté její pokles včetně úbytku kvality produktů. Zvýšení šíření škůdců a chorob rostlin, vzestup aplikace pesticidů, vyšší ekonomické a technické nároky na zavlažování.

■ **Rybolov.** Změny mořských proudů a směrů migrace hospodářsky významných druhů směrem k západu přinesou pokles úlovků.

■ **Vodní hospodářství.** Zvýšený průtok v řekách v zimě, nižší v létě, problémy v průmyslu a na sídlištích, vyšší nároky na zavlažování pozemků. Více povodní, naopak méně srážek na východě.

■ **Energetika.** Vzhledem k většímu množství srážek a intenzitě větru zvýšení efektu větrných a vodních elektráren. Větší rozkolísanost spotřeby (nárůst klimatizace interiérů v létě, pokles zimního topení), vyšší riziko výpadků dodávek.

■ **Lidské zdraví.** Až šestinásobný počet úmrtí vlivem letních veder, nevýrazný pokles zimních úmrtí. Vzestup salmonelóz a parazitárních onemocnění.

■ **Turistika.** Lokální prospěch z oteplení, u horských oblastí zhoršení atraktivnosti (úbytek ledovců, vzestup dolní hranice sněhu v lyžařských oblastech o 120–270 metrů.)

■ **Plánování a ekonomika prostředí.** Vyšší ekonomické nároky při zohledňování změn v krajině, zvýšení škod na infrastruktuře vlivem bouří, povodní a pobřežních záplav, nárůst cen pojištění. Změny hodnoty nemovitostí (nárůst i jejich znehodnocení).

Petr Rybář
kalanhk@volny.cz
Pokračování v příštím čísle.

Vydává:

Královéhradecký kraj
Wonkova 1142
500 02 Hradec Králové

**Redakce, technické zajištění
a administrace:**

Středisko ekologické výchovy SEVER
– krajský koordinátor EVVO,
542 26 Horní Maršov 127
e-mail: sever@ekologickavychova.cz
www.sever.ekologickavychova.cz
tel. 499 874 280

**Ekoton je registrován MK ČR jako
periodický tisk
pod č. E 15066.**

Redakční rada:

Jiří Kulich (SEVER)
Hana Kulichová (SEVER)
Jiří Krenčík (OŠMT KÚ)
Daniel Bílek (Správa KRNP)
Petr Kutáček

Výkonný redaktor:

Petr Rybář

Grafické zpracování:

Petr Kutáček

Náklad: 800 ks

Vytištěno na
recyklovaném papíře

Tisk: Rodomax, s. r. o.

Číslo 8/2007. Zdarma.

Neprošlo jazykovou úpravou

**Číslo 9/2007 má uzávěrku
7. prosince 2007 a vyjde koncem
ledna 2008**

**Příspěvky, dotazy, objednávky
aj. zasílejte na adresu redakce
(středisko SEVER – viz výše)!!!**

KONTAKTY/DŮLEŽITÁ SPOJENÍ:

Královéhradecký kraj, odbor životního prostředí a zemědělství (OŽPZ)

Wonkova 1142, 500 02 Hradec Králové
www.kr-kralovehradecky.cz

OŽPZ, úsek samosprávných činností:

ved. úseku – tel. 495 817 318, e-mail: oslavik@kr-kralovehradecky.cz

pracoviště EVVO v odboru školství:

Mgr. Jiří Krenčík, tel. 495 817 574, jkrencik@kr-kralovehradecky.cz

V osobním kontaktu se obračete na adresu:

Královéhradecký kraj, odbor ŽPZ, areál ZVU, Pražská 322, Hradec Králové-Kuk-
leny

– vchod z Pražské tř. přímo ze zastávky „ZVU“ městské hromadné dopravy (tro-
lejbus č. 3, autobusy č. 8, 16, 21, 22) bezprostředně za železničním podjezdem
z městského centra směrem do Kuklen (na Prahu); parkování zdarma je vedle
úřadu.

**Krajský koordinátor EVVO SEVER Horní Maršov nabízí konzultace k pro-
jektům a programům EVVO, půjčování materiálů apod.**

Pokud potřebujete poradit s vašimi projekty, zapůjčit publikace, videokazety,
pomůcky a jiné materiály k EVVO, můžete se kromě výše uvedených kontaktů
na Krajském úřadu obrátit také na Krajského koordinátora EVVO:

Středisko ekologické výchovy SEVER (Krajský koordinátor EVVO)

542 26 Horní Maršov 89, sever@ekologickavychova, tel./fax 499874280,
nebo Kavčí plácek 121, Hradec Králové, sever-hk@ekologickavychova.cz,

NÁVRATKA – OBJEDNÁVKA BULLETINU EKOTON:

POZOR!!! Ekoton vychází dvakrát ročně a je distribuován zdarma. Další čísla však
dostanou jen ti, kdo si je objednají. Pokud jste si tedy dosud Ekoton neobjednali
a máte o něj zájem, zašlete vyplněnou návratku (nebo její kopii – stačí i e-mailem)
s objednávkou na adresu Středisko ekologické výchovy SEVER, Krajský koordiná-
tor EVVO, 542 26 Horní Maršov 127!!!

Nabídněte Ekoton dalším zájemcům, nakopírujte návratku i pro své přátele. Lze
si vyžádat další výtisky...

Objednávám zasílání bulletinu Ekoton

Jméno: _____

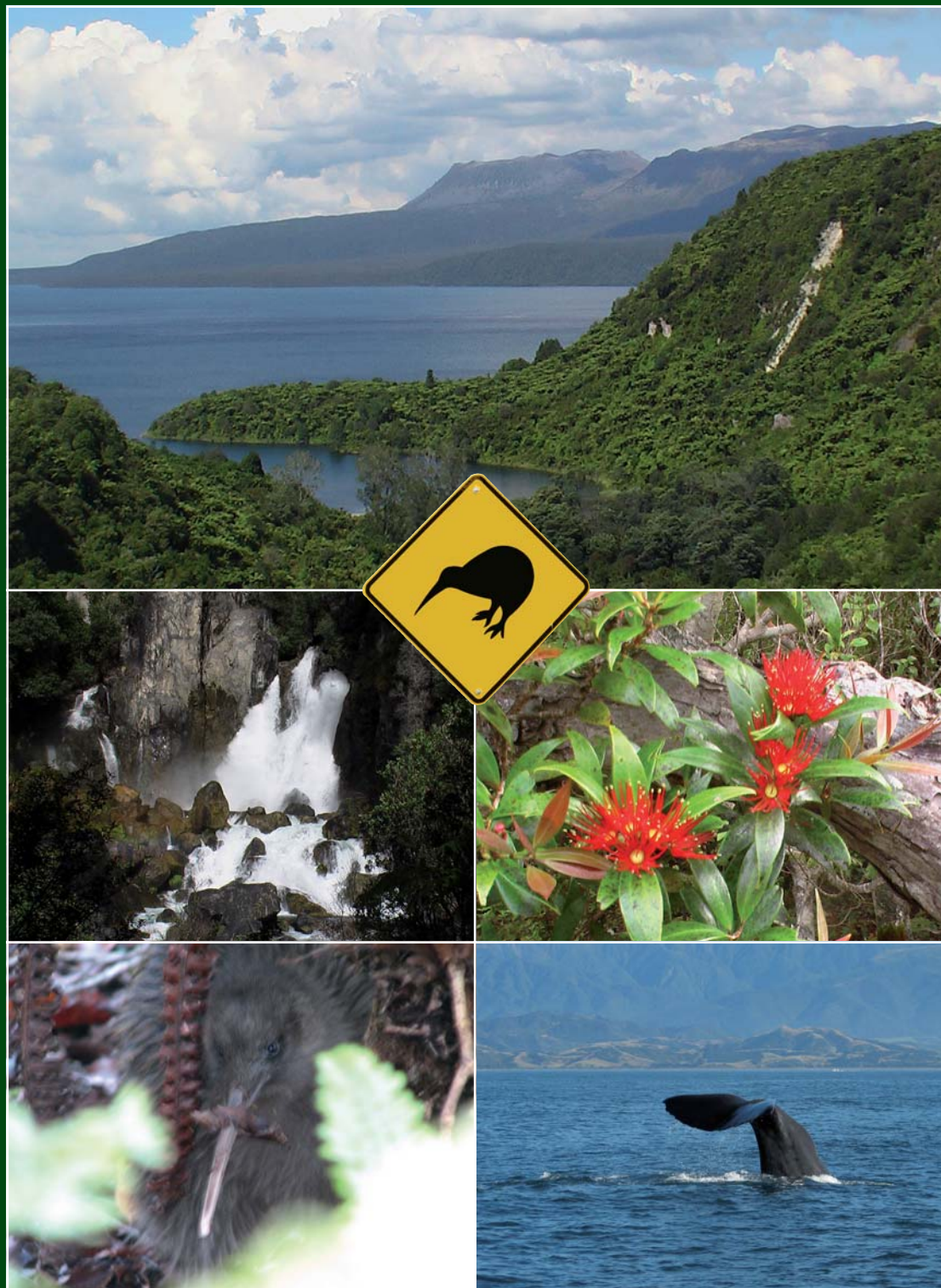
Název organizace: _____

Počet ks _____

Adresa, na kterou si přeji Ekoton zasílat:

Telefon: _____

E-mail: _____

Pestrá příroda Nového Zélandu (ke článku Země ve znamení kiwi I.)

Foto: Expedice KIWI 2007 – J. Křenek, P. Rybář